

Som lärare vid ett universitet är det lätt att gömma sig bakom strategier och kursplaner.

STAFFAN MOSSENMARK SIDAN 26

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GU Journalen

OBEROENDE TIDNING FÖR MEDARBETARE VID GÖTEBORGS UNIVERSITET #6 DECEMBER 2018

BEKÄMPA STRESSEN

KONSUMTIONSHETS
OROAR CECILIA SOLÉR

NYHETER

Spökskrivare
svåra att komma åt

REPORTAGE

Så filmar du
med mobilen

REPORTAGE

För ut konsten
i samhället

Planera för framtida kompetensförsörjning

Det handlar om helt avgörande frågor som vi behöver hantera på alla nivåer ...

Foto: JOHAN WINGBORG

EN VARM HÖST och en blinkning senare så var det december. Ofta känns det som att tiden flyger förbi den här årstiden och då kan det vara lite tröstande att tänka på vad vi åstadkommit i form av fattade beslut, bollar som satts i rullning, kurser som hållits, forskningsmedel som delats ut, studenter som anlänt ... I skrivande stund har vi fortfarande inte fått en regering och jag gissar att även partiledarna och talmannen tyckte att advent kom lite tidigt i år.

I början på december höll personalenheten en välbesökt konferens om strategisk kompetensförsörjning. Det handlar om helt avgörande frågor som vi behöver hantera på alla nivåer inom universitetet. Vilka behöver vi som lärosäte för att driva verksamheten framåt och hur ser den enskilda medarbetarens möjligheter till karriärutveckling ut?

ATT ARBETA STRATEGISKT med kompetensförsörjning är avgörande för kvaliteten i den forskning och utbildning vi bedriver och utvecklar. Samtidigt som det finns faktorer i vår omgivning som påverkar våra möjligheter att rekrytera så råder vi över en hel del annat som är av stor betydelse för hur vi utvecklar vår attraktivitet som arbetsgivare. En sådan viktig pusselbit, som också ledde till en spännig diskussion vad jag förstår, är frågan om det ska vara en rättighet eller möjlighet att

prövas för befordran till professor. Konferensen syfte var att ha tid att reflektera över i vilken riktning vi ska gå som lärosäte och vilka strategier vi ska ha för att bli konkurrenskraftiga. På samma sätt är frågan om befordran till lektor från biträdande lektor värd att diskutera. En karriär hos oss kan starta på olika sätt - som nydisputerad på en så kallad tenure track-position eller som toppforskare lockad av en särskild professur. Behoven kan variera över tid och mellan fakulteter.

KONFERENSEN UTGJORDE ett viktigt avstamp för framtiden och gav oss ett gediget underlag inför framtida vägval. Vi har redan tidigare kommit en bra bit med att sätta strukturer inom bland annat rekrytering de senaste åren. Nu går vi vidare och tar sikte på att lyfta vårt arbete med strategisk kompetensförsörjning till en ny nivå.

Slutligen önskar jag er en härlig ledighet under jul- och nyårshelgerna. Förhoppningsvis får ni möjlighet att landa efter ett intensivt år och ladda om inför nästa.

God jul och gott nytt år!

EVA WIBERG

RED Vår tids ödesfråga är klimatet

NÄSTA ÅR ÄR det dags att förnya miljö- och hållbarhetsmålen för Göteborgs universitet. Det är redan välkänt att universitetet ligger långt framme på området, både vad gäller forskning och utbildning, och har ett ambitiöst miljöledningssystem som fått högsta betyg. I förra numret skrev vi om ett upprop om att minska klimatpåverkan. Nu har även studenterna vid GU dragit igång en namninsamlingskampanj med krav på att halvera utsläppen från flygresor på fyra år. De menar bland

annat att man ska sätta ett tak på antalet flygresor som varje enhet och institution får göra. För ledningen är det utan tvekan en kontroversiell fråga. Hur långt vågar man gå? Däremot skulle man kraftigt kunna begränsa flygresor till Stockholm och motivera fler att ta tåget, både till Stockholm och ut i Europa. Att det dock inte alltid är så lätt har en läsare påpekat för oss. Han ville boka en tågresor till norra England men resebyrån Egencia svarade att det inte fanns några alternativ

i systemet, utan endast flyg. Här borde GU centralt kunna agera för att det ska bli lättare att resa miljövänligt.

I detta nummer uppmärksammar vi även spökskrivare, GU:s nya lärarrepresentanter, pedagogisk aktivism och hur man bäst filmar med mobilen.

Som alltid hoppas vi att ni får en trevlig läsning och vi önskar er en riktigt god jul och gott nytt år.

REDAKTIONEN

28

Femåriga Aya övar på sin fiol i Solorkestern.

Foto: JOHAN WINGBORG

UR INNEHÅLLET

NYHETER 04–19

- 04. Höga beviskrav gör det svårt att fälla.
- 06. Spökskrivare ett okänt problem.
- 07. Allt färre studerar humaniora.
- 08. Vad vill lärarna i styrelsen göra?
- 10. Obligatoriskt med etik för doktorander.
- 11. Fartyget levereras efter fyra år.
- 12. Journummer för konflikter.
- 13. Konstnärer får miniutbildning i pedagogik.
- 14. Så filmar du med mobilen.
- 16. Videoföreläsningar på gott och ont.
- 19. Stoppa inrikesflyg till Stockholm!

PROFILEN 20–24

20. Konsumtion och stress hänger samman, säger Cecilia Solér.

REPORTAGE 25–37

- 25. Färgglad återvinning på Pedagogen.
- 26. Staffan Mossenmark kritisk mot konstnärlig elitism.
- 28. Kultur är till för alla.
- 30. GU:s medarbetare skriver till tomten.
- 32. Digitala texter möter bokbindarkonst.
- 33. Nobelpriset i medicin har lett till helt nya behandlingsformer.
- 36. Praktverk om Kungl. Vetenskapsakademien.

FOLK 39–47

- 40. Mona Arfs med rätt att kalla sig riddare.
- 42. Nyfikenheten tog henne till Göteborg.
- 44. Öppna och gränslösa samtal i herrgårdsmiljö.
- 46. Nytt om folk.
- 48. Ögonblicket.

Svårt att fälla spökskrivare

Ett stort antal studenter har stängts av för att de plagierat, men inte en enda har fällts för att ha anlitat spökskrivare. Ett friande beslut i disciplinnämnden, rörande ett fall där en student misstänktes ha fått hjälp av en lärare på GU, väcker frågan om det ens är möjligt utan ett erkännande.

– **DET FANNS INTE** tillräckligt för att nå upp till de beviskrav som behövs för att med säkerhet kunna säga att studenten har vilselett vid examination, säger Eva Wiberg.

Hon talar om ett ärende som man beslutade om i disciplinnämnden den 15 januari i år, där hon som rektor är ordförande. Ärendet är ovanligt. På en av Humanistiska fakultetens institutioner misstänks en student för att ha ”tagit otilåten hjälp av en lärare på institutionen”. Enligt anmälan är det ”osannolikt bortom rimligt tvivel” att studenten själv skulle ha författat sitt tredje försök av en inlämningsuppgift som hen misslyckats med två gånger tidigare.

Institutionens misstänker alltså att en av dess egna lärare agerat spökskrivare. Det finns goda grunder för det, framgår det av anmälan. För det första har studenten, som läraren erkänt sig ha en privat relation med, plötsligt skrivit en text som markant skiljer sig från hans tidigare prestationer. Språket och den retoriska

Illustration: KRISTINA EDGREN

stilen är inte bara annorlunda, texten är dessutom synnerligen excellent, på en nivå som man finner orimlig för studenten. En utredning påbörjas och i ett för första skede erkänner också läraren att han ”kan-ske dikterat några rader” - något som han senare tar tillbaka med förklaringen att han inte minns vad som sagts eftersom han drabbats av ”akut stress”.

Men det finns också annan teknisk bevisning - indicier som starkt tyder på lärarens inblandning i författandet. Inlämningsuppgiften har skrivits på hans dator, på hans

tjänsterum och skickats från hans arbetsmejl till studentens mejladress en kväll i oktober förra året.

PÅ FÖRMIDDAGEN samma dag hade studenten via mejl från kursledaren fått veta att den tidigare andra versionen av inlämningsuppgiften inte skulle godkännas. Komplettering behövdes. En utredning av e-postloggar visar att studenten vidarebefordrar mejlet till läraren som på eftermiddagen kontaktar programkoordinatörn

...bels.
...na har va.
...as älder rör s.
...skning - i prak.
...som och pågick s.
...na kan betecknas so.
...argöra eventuella stå.
...ande HPB. I några sam.
...u uppsats är gjord i syfte a.
...iale), teorin eller framställnings.
...enom i sin helhet ett flertal ga nger tu.
...od skrevs ned på respektive utskrift av intervjuerna.
...detta listes materialet igenom ytterligare för att finna ten.
...reliabilitet Validitet i denna uppsats bedöms som god. Inter.
...det som avses mätas. Analysen av materialet påverkas, i enligt
...ter som jag, subjektet, bär med mig fa rgar mig i min analys av s.
...og på idrotts högskolan i Stockholm, men även genomgått utbild.
...rar andra saker än en person med annan bakgrund skulle ha gjort.
...öjlfrågor eller att nyanser som borde ha uppfattats inte har uppfatt.
...det kan få dem som arbetar med HPB att se vilka förväntningar, de s.
...ig om enskilda individer som alla måste hanteras på ett unikt sätt. Gen.
...respondenterna frivilligt valt att delta i studien kan påverka att det ha
...sannolikt medföra att andra åsikter och uppfattningar kom i dagen. En sv.
...et av att intervjua. På slutet blev intervjuerna friare och mindre bundna till .
...faren intervjuare hade kanske mer och djupare information kommit fram i sa
...neter som ligger till grund för de förväntningar som återfinns i den tredje kateg.
...respondenterna har. Därefter följer en avslutande diskussion kring uppsatsen i sto.
...i texten har ändrats. 4.1 Upplevelsen av HPB 4.1.1 Samtalet i HPB är samtalet es
...n och sedan genomföra en betendeförändring. Därför är det intressant att se hur res,
...grund för de förväntningar som respondenterna har på den uppföljande HPB. 4.1.1.1
...det till stora delar setts som påminnelser och en möjlighet till att få levnadsråd, en käll.
...änka igenom sitt levnadsstadium och den innebär gör det lättare för indiv.
...gjort hälsoprofilen har man fått lite aha-upplevelser eftersom det då var nytt och man kar.
...nsamtal för dessa samtal har varit att hälsoprofilbedömaren, genom sin kommunikation,
...tecken som ett samtal inom HPB skall innehålla: En öppen kommunikation där en god
...ände samtal som står att finna på andra håll inom forskningen där utvecklande samtal
...nder varje kategori finns teman som beskriver hur dessa kategorier har gestalt.
...frågorna ställs på ett mekaniskt sätt. [...] en del frågor är kring hur du tar dig till jobbet, g
...det på något sätt mekaniskt. Samtalet utblev och ska liknas vid något så kan det närmast likn
...HPB, där målet är att skapa en kommunikation som kan starta en process där den egna livsstil
...or utsträckning från de andra deltagarnas upplevelse av samtalet. Varför skilj
...ande samtal? Med hjälp av transaktionsanalysen kan man dra slutsatsen att kom.
...om inte är kompatibla och där konsekvensen blir att medvetandegörande komm
...att göra med vilka förväntningar man går in i samtalet och mer om förvänt
...ng som nästan alla de intervjuade personerna har gemensamt är att de attraheras
...on för mätningen. [...] Ja, det kanske är någon form av tävlingsinstinkt som f
...v uttryckt att uttrycka sig så eftersom han trots regelbunden träning fick e
...t kunde bero på stress. Oavsett förklaring var personen fortsatt myc
...ke vara nyfiken till denna fascination för resultatet av kondition
...som är svårt att göra själv på ett normerat sätt. Jag vet ju ha
...samma sätt. Kanske hänger fascinationen samman med /
...ingar av deras egen hälsa medan de fysiska testerna
...n annan utför på oss utan tvivel upplevs som det s
...så resultatet vilket leder till den egna konditionen
...där personen tycker att man borde utgå ifrån i
...ng, med hjälp av Gunnar Borgs RPE-skala 28
...a. Personen säger: [...] det kände jag var en li
...sätte få en viss belastning. I det här fallet kä
...bigt? Nej, inte alls och då är det väl lite jobb
...subjektiva bedömningar vara lika mycket vär
...bedömaren inte har förklarat hur belastningen
...iva delen som betonas på bekostnad av den öf
...ner om det fungerar eller inte. Det är intressa
...hälsoprofil, en symbol. Det kortdminne d
...garen att minnas, utan inläring, hur resulta
...öras över från kortdminnet till långtid
...mantisks minnet, minnet för ord
...alitative studier, i en diskuss
...psats bygger på en kvalitativ
...neter. 20 I denna uppsats ar
...dativa intervjuer är att den ge
...adier i stort, och djupintervjuer
...på Företaget AB. Intervjuerna h
...uppföljande HPB under 2005. K
...önskan om deras deltagande i st
...omma svar efter detta avböjdes.
...sch är väl förtrogena med metode
...99 21 Karin Widerberg. Kvalite
...på företaget ett samtals- och
...diktafon med extern mikro
...ågor för att fördjupa
...u och försv
...eriale
...i.

och ber att få aktuell kurslitteratur. Tre timmar senare skickas ett mejl till studenten från hans arbetsadress med ämnesraden "text".

E-postloggarna visar att det finns gott om korrespondens mellan paret på lärarens dator, men att just de mejl som rörde inlämningsuppgiften har raderats.

- Vi kunde inte hitta dem, säger säkerhetssamordnare Jenny Kvist, som bedömt att mejlen raderats medvetet i ett försök att dölja vad som pågätt.

ENLIGT LÄRAREN och studenten är det den senare som suttit på lärarens tjänsterum och författat inlämningsuppgiften på hans dator och sedan mejlat till sig själv. Förklaringen väcker flera frågor:

1. Varför använde studenten lärarens mejl och inte sin egen e-post för att mejla sig själv?
2. Hur kommer det sig att hen bara åtta minuter senare kunde öppna mejlet i en annan del av stan?
3. Varför klippte hen då ut texten för att klistra in den på nytt i ett dokument som sedan totalt redigerades i sju minuter?
4. Varför användes ett typsnitt som hen aldrig använt vid tidigare inlämningsuppgifter?

Studenten har inte lämnat någon bra förklaring på dessa frågor. Disciplinnämnden konstaterar mycket riktigt också att det finns omständigheter som är oklara. Ändå väljer man alltså att fria eftersom beviskraven, som Eva Wiberg säger, inte var tillräckliga.

Så vad mer krävs för att någon ska bli fälld?

- Här går vi in i ett enskilt ärende, och när vi fattar beslut så gör vi det i ett slutet rum, och man kan inte säga att det är det här och det här som krävs. Vi har naturligtvis riktlinjer men varje fall måste bedömas för sig. Och beviskraven i den här typen av ärenden är väldigt högt ställda, säger Eva Wiberg.

Men vad är det som krävs om någon ska bli fälld för att ha använt sig av spökskrivare?

Vi har för få fall för att vi ska få en överblick över hur ofta detta förekommer.

EVA WIBERG

Fotnot: Två dagar efter disciplinnämndens frikännande publicerade läraren den tredje versionen av inlämningsuppgiften oavkortat på sin blogg där han kallar den en text "på astronomisk hög nivå". Han skriver också att det är "den i särklass bästa inlämningsuppgift - på gränsen till genialitet - jag har sett på länge" och "Författarskapet har redan eggat till många spekulationer, men förblir här anonym."

Blogginlägget är numera borttaget.

- Det här går inte att spekulera i och uttala sig generellt om vad som krävs. Det är en alldeles för komplicerad fråga att redogöra för i en intervju.

Studenten ska ha mejlat, sedan förflyttat sig 2,5 kilometer på åtta minuter för att öppna samma mejl. Ni finner det alltså möjligt att det skulle kunna vara så?

- Vi var eniga i vår bedömning i detta, säger Eva Wiberg.

Den tidigare programkoordinatören, numera prefekt på den anmälande institutionen, är rakare i sitt svar.

- Slutsatsen är att det verkar rätt omöjligt. Problemet är att bevisbördan ligger hos universitetet. Det ligger alltså inte på studenten att bevisa att hen inte har fuskat utan på oss att bevisa att hen har gjort det.

Institutionens tidigare prefekt, som skrev under anmälan mot studenten, säger att hon inte har något att tillägga utöver vad som redan står i handlingarna. Disciplinnämnden har gjort sin bedömning. På frågan om hon tycker att den friande domen var förvånande säger hon dock:

- När man gör en anmälan så gör man det för att man tror att det är rätt.

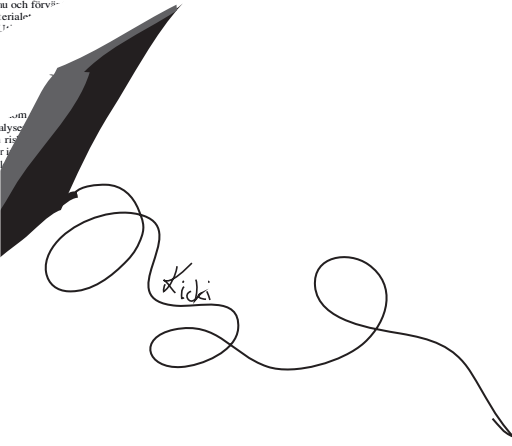
Så vad har Eva Wiberg att säga till personalen som lagt ner tid och kraft på en lång utredning vars slutsats man inte får gehör för?

- Det är ytterst beklagligt att institutionen, ja egentligen att hela lärosätet, har hamnat i denna sits.

Vad får ett sådant här frikännande för konsekvenser? Vad sänder det för signaler?

- Vi har för få fall för att vi ska kunna få en överblick över hur ofta detta förekommer. Vi får ta steg för steg. Vi gjorde den bedömning som var rimlig efter de omständigheter som rådde. Har vi inte tillräckligt på fötterna ska vi enligt praxis hellre fria än fälla.

LARS NICKLASON

Det nya fusket

De senaste åren har allt fler studenter på GU fällts för plagiering. När det gäller det nya hotet med spökskrivare finns dock inte ett enda fall. Mörkertalet befaras vara stort.

Foto: PRIVAT

ÅR 2015 FÄLLEDES 21 studenter för plagiering på GU. I år var siffran uppe i 39 redan den 3 oktober. Antalet som åker dit för att ha klippt och klistrat har alltså ökat. Samma sak kan inte sägas om det som tidigare i GU Journalen beskrivits som det nya hotet - fusk med hjälp av spökskrivare. Vad förvaltningsjurist Isabelle Nugin Löf vet har inte en enda student någonsin fällts för detta på GU.

- Det första problemet är att de inte ens upptäcks. Att hitta en text som någon skrivit för dig är förstas mycket svårare än att hitta ett plagiat som ger träff i textmatchningssystemet Urkund. Men om det ändå uppstår en misstanke är det också väldigt svårt att bevisa vad som hänt. Det är ett problem i hela universitetsvärlden och vi vet egentligen inte hur vanligt det är att man använder sig av spökskrivare, säger hon.

Mörkertalet är stort. Det tror Sonja Bjelobaba, systemförvaltare för Urkund och pedagogisk utvecklare på PIL-enheten. I dagarna blir hon klar med en vetenskaplig artikel som jämför spökskrivare i Sverige med spökskrivare utomlands. Artikeln, som ingår i ett internationellt projekt om spökskrivare, bygger bland annat på en enkätstudie bland svenska studenter.

- **FORSKNINGEN VISAR** att ungefär 3,5 procent av studenterna världen över köpt texter av spökskrivare, men mina resultat visar att det är betydligt lägre i Sverige. Här är det dock vanligare att man får en text gratis av en närstående eller en kompis. Dessa används dock i regel inte mer än för inspiration, säger hon.

Att svenska studenter skulle vara mindre benägna än andra att köpa

texter skrivna av andra förvänar Sonja Bjelobaba.

- På sociala medier är det vanligt att spökskrivartjänster både eftersöks och erbjuds. Så marknaden finns.

DÄRFÖR VILL HON undersöka det vidare. Kanske är det svårt att erkänna för sig själv att man fuskat eller så kanske man inte riktigt litat på att ens svar förblir anonymt.

- Det finns alltid en osäkerhet kring hur tillförlitliga självrapporterande undersökningar är.

Sonja Bjelobaba är ansvarig för självstudiekursen Akademisk integritet som ligger på lärplattformen GUL. Kursen finns i två varianter - en för lärare och en för studenter. Att skapa medvetenhet är ett sätt att komma åt problematiken.

- Jag tror att många lärare inte ens vet att det finns en marknad. Därför är det viktigt att uppmärksamma detta så att lärare inte bara godkänner en färdig uppsats som de får i handen.

För att komma åt problemet tror Sonja Bjelobaba också att man måste utveckla nya examinationsformer.

- Man borde fokusera mer på

Sonja Bjelobaba har undersökt hur vanligt det är med spökskrivare i Sverige jämfört med övriga världen.

och gå till disciplinnämnden. Gör man inte det kan vi aldrig få en bild av hur problematiken ser ut.

LARS NICKLASON

Fakta

Fram till den 3 oktober har 77 studentärenden varit uppe i disciplinnämnden under året. 48 av dem ledde till avstängning, medan 5 föranledde varning och 24 lämnades utan vidare åtgärd. Plagiatärenden är vanligast: 46 anmälningar har lett till 34 avstängningar och 5 varningar. Ingen har någonsin fällts för att ha anlitat spökskrivare på Göteborgs universitet.

Ur Policy för förebyggande av plagiering:

Det är universitetets ansvar och uppgift att uppmärksamma olika former av plagiering samt använda metoder så att plagiering motverkas och akademisk integritet främjas. Om det finns grund för misstanke om försök till vilseledande ska det alltid anmälas. Denna anmälningsplikt gäller alla anställda vid Göteborgs universitet.

Jag tror att många lärare inte ens vet att det finns en marknad.

SONJA BJELOBABA

Flera inställda kurser inom humaniora

Högkonjunktur samt små årskullar har gjort att efterfrågan på utbildningar inom humaniora har minskat, inte bara vid GU utan i hela landet. Stök och buller i samband med ombyggnaden av Humanisten har ytterligare spätt på den negativa trenden.

EFTERFRÅGAN PÅ humanistiska campuskurser på dagtid har minskat med 4 procent jämfört med våren 2018. Söktrycket har sjunkit så att flera fristående kurser helt saknar reserver; alla behöriga tas in. Den allvarliga situationen innebär att flera kurser ställts in och till en översyn av kostnaderna för utbildning och forskning.

- Antalet helårsstudenter inom huvudområdena filmvetenskap, musikvetenskap och konstvetenskap har närapå halverats de senaste fem åren, berättar Pauli Kortteinen, vice-dekan för utbildning. Även idéhistoria, lingvistik, teoretisk filosofi och engelska attraherar färre studenter. Och historia, som tidigare klarat sig bra, kommer i år att underproducera med närmare 80 helårsstudenter av sitt totala uppdrag på 315, om prognosen håller. Ändå är historia, vid sidan av engelska, det huvudområde som har flest studenter.

För att locka fler sökande har

fakulteten bland annat satsat på ett antal informationsaktiviteter ute på stan och gett riktade utbildningsdagar för Göteborgs studie- och yrkesvägledare.

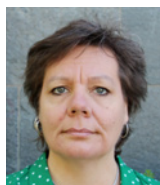
Också oredan under ombyggnaden av Humanisten påverkar, eftersom många studenter tycker att studiemiljön är dålig, konstaterar Katarina Leppänen, prefekt vid institutionen för litteratur, idéhistoria och religion.

- Dessutom har genomströmningen gått ner, vilket innebär att institutionen måste betala tillbaka medel till fakulteten som i sin tur får återbetala till universitetet.

För att komma till rätta med genomströmningen diskuterar institutionen kvalitetshöjande insatser så att fler studenter klarar sina tentamina.

- Även förändringar av kursutbud och periodiseringar av kurser är på gång, exempelvis ett nystartat masterprogram i religion. Vi gör vad vi kan men de många yttre orsakerna till nedgången är svåra att motverka.

ÄVEN INSTITUTIONEN för språk och litteraturer har färre sökande, men oron för att söktrycket skulle ha sjunkit ytterligare inför nästa termin verkar inte befogad. Siffrorna visar ingen direkt ökning, men inte heller någon minskning.

Dessutom har genomströmningen gått ner ...

KATARINA LEPPÄNEN

- Det ämne som uppvisar mest stabilt söktryck är franska, berättar proprefekt Petra Platen. Men GU:s ändrade regler när det gäller sen anmälan riskerar få stora konsekvenser för oss, särskilt när det gäller distansutbildningar. Vid flera andra lärosäten kan man, precis som tidigare, göra en sen anmälan med en gång efter att ordinarie anmälningstid gått ut. Vid GU måste presumtiva studenter numera vänta ett par månader vilket drabbar våra nätutbildningar särskilt hårt: Varför skulle studenter vänta med att söka till oss när det går lika bra att läsa på distans vid något annat lärosäte? Också våra utlandsförlagda utbildningar riskerar påverkas av att man måste vänta med en senare anmälan.

FÖR ATT ÖKA intresset för språkutbildningarna har institutionen bland annat anställt en kommunikatör. Dessutom pågår samarbete med flera gymnasie- och högskoleskolor, förklarar Petra Platen.

- Vi har också utvecklat kursen *Humanistens arbetsliv*, som går för första gången denna termin, som både handlar om vilken kompetens en student som läst humanistisk utbildning får och vilken relevans den kompetensen kan ha på arbetsmarknaden.

EVA LUNDGREN

De får inflytande över hela GU

Elektorsförsamlingen har valt professorerna Jonas Ivarsson och Åsa Arping till nya ledamöter i styrelsen från 1 januari 2019. Tillsammans med professor Agnes Wold, som blivit omvald för ytterligare en period, ska de företräda verksamheten under de kommande tre åren.

Text: ALLAN ERIKSSON Foto: JOHAN WINGBORG

Foto: TORSTEN ARPPI

Namn: Jonas Ivarsson.
Ålder: 42.
Titel: Professor.
Institution: Institutionen för pedagogik, kommunikation och lärande.
Bor: På Hisingen.
Aktuellt intresse: Utvecklingen av AI och hur den förändrar villkoren för lärande.

Namn: Åsa Arping.
Ålder: 50.
Titel: Professor i litteraturvetenskap.
Institution: Institutionen för litteratur, idéhistoria och religion.
Bor: Västra Bodarne, Alingsås kommun.
Aktuellt intresse: "Svensk inrikespolitik är oväntat spännande!"

Namn: Agnes Wold.
Ålder: 63.
Titel: Professor och överläkare.
Institution: Biomedicin, avdelningen för infektionssjukdomar.
Bor: Linnéstaden.
Aktuellt intresse: "Som vanligt – att lägga näsan i blöt!"

- 1 Varför ställer du upp som styrelseledamot?**
- 2 Hur tycker du att Göteborgs universitet har utvecklats de senaste åren?**
- 3 Vilka frågor kommer du att driva i styrelsen?**
- 4 I vilken grad får du makt, tror du?**

Jonas Ivarsson

- 1 – Det är både ett** spännande och viktigt uppdrag att få representera universitetets lärare. Efter att ha arbetat på både institutions- och fakultetsnivå ser jag fram emot att få en bättre överblick över hela organisationen.
- 2 – Jag upplever att** den förändrade delegationsordningen har skapat en svår arbetssituation för prefekterna där de nu har väldigt många olika ansvarsområden.
- 3 – Det finns flera** viktiga frågor som redan drivs av universitetet och som bör få fortsatt uppmärksamhet, inte minst miljö- och jämlikhetsfrågor. Jag intresserar mig även för de långsiktiga konsekvenserna av samhällets digitalisering och vad detta kommer att innebära för universitetets kärnverksamheter, kunskapsbildning och utbildning, när vi kanske står inför en radikalt förändrad arbetsmarknad.
- 4 – Ett universitet är** helt beroende av drivna och engagerade medarbetare. Det är de som står för utveckling och nya initiativ. Jag anser att styrelsens makt/ansvar primärt handlar om att på bästa sätt ordna förutsättningarna för att alla medarbetare ska kunna göra ett så bra arbete som möjligt.

Åsa Arping

- 1 – Det är ett viktigt** uppdrag. Jag bryr mig om GU:s framtid och är genuint nyfiken på hur en universitetsstyrelse fungerar. Efter att ha ingått i institutionsråd och som extern ledamot i fakultetsnämnden vid annat lärosäte (Karlstad) känns det spännande att även få prova på den högsta beslutande nivån.
- 2 – Som helhet är** GU framgångsrikt, både inom forskning och utbildning, även om det ekonomiska överskottet förstås döljer problem, inte minst med rekryteringar. Den nya organisationen verkar ha satt sig, men kanske är det dags att utvärdera den lite mer på djupet? Jag upplever att utbildningen har tagit stora kliv i sitt kvalitetssäkringsarbete, men ser inte samma gemensamma driv när det gäller forskningen. Det blir intressant att se vad RED19 kan ge för impulser. Som forskare och lärare är jag bekymrad över att min fakultet inte når sitt utbildningsuppdrag. Humaniora blöder i stora delar av landet och för en positiv utveckling krävs nya och hållbara finansieringsmodeller.
- 3 – Rättvisa och** uppdaterade prislappar är avgörande för framtidens utbildning. Även prestationstilldelningen gällande forskning behöver ses över. Den kommande styr- och resursutredningen lär ge ännu större beslutsradie åt lärosätesledningarna, därmed blir också det kollegiala inflytandet fortsatt centralt att värna. Hållbarhetsarbete, framtidens forskningsbibliotek och

publiceringsfrågor är andra områden som engagerar mig.

- 4 – För mig personligen** är det möjligheterna att påverka till det bättre som lockar. Sedan finns ju vissa ramar; samtidigt som styrelsen stakar ut riktningen för universitetet är den också "redovisningsskyldig" uppåt, till regeringen. Dessutom är de ledamöter som är valda inom verksamheten (lärare och studenter) i minoritet. Inflytande kommer att kräva goda argument!

Agnes Wold

- 1 – Kanske får jag** chansen att verka för ett bättre universitet, från universitetslärarens, perspektiv. Det är kärnverksamheterna som ska stå i fokus (forskning, utbildning och tredje uppgiften), och man ska underlätta så mycket som möjligt för lärare och forskare samt vara så sparsam med byråkrati som det bara går. Forskningens frihet är förstas central. Och goda villkor för lärarna.
- 2 – Göteborgs universitet** är en stor koloss som jag inte kan överblicka mer än ett litet hörn av. I det hörnet tycker jag, liksom nog de flesta, att linjeorganisationen betonats för mycket på kollegialitetens bekostnad. Tyvärr är det svårt att backa den processen. En sak som vi lärarrepresentanter i alla fall fick igenom förra perioden var att vi skulle ha flera kandidater att välja på när en ny rektor utses. Och det blev en bra process, med ett bra slutresultat.

- 3 – Jag försöker tjata** om att vi ska sänka OH så forskarna får mer pengar över. Hittills för döva öron, men jag har ju tre år till på mig nu! Jag tycker också att man ska avbyråkratisera så mycket som möjligt, till exempel minimera mängden obligatoriska doktorandkurser. Jag vill också ha tillbaka doktorandbidragen och möjligheten att använda stipendier i början av doktorandstudierna, så att intresserade studenter får prova på. Jag tycker inte alls det är bra med dagens system med en doktorandtjänst från första dagen. Då får man en del doktorander som inte passar för forskning och eftersom de fått en tjänst blir det ett nederlag för alla parter om de skulle sluta.

- 4 – Naturligtvis har en** sådan här styrelse en mycket begränsad makt. Däremot får man personkontakter som kan användas för att påverka. Till exempel så slåss jag just nu mot att VG-regionen planerat ett stort nytt hus för laboratoriemedicin (klinisk kemi, patologi, klinisk mikrobiologi med mera) där man "glömde" att ta kontakt med forskare och akademiker inför planeringen, trots att vi har ett ALF-avtal som kräver nära samverkan mellan sjukvård och akademi. Hade jag inte suttit i GU-styrelsen hade jag inte kunnat upptäcka detta och sätta mig på tvären! Integrering mellan forskning, klinik och undervisning är det allra, allra viktigaste för framgång i den medicinska sektorn, och Göteborg har bäst klinisk forskning i landet, enligt VR:s utvärdering. Den kopplingen ska vårdas.

Nu blir det obligatoriskt med etik

Från och med 2019 måste alla nyantagna doktorander genomföra en obligatorisk utbildning i forskningsetik, enligt ett beslut av rektor i november.

Fakulteterna får dock själva bestämma innehåll och utformning av utbildningen.

UTSKOTTET FÖR UTBILDNING på forskarnivå har sedan hösten 2017 diskuterat vikten av att doktorander utbildas i etik. Olika förslag har behandlats, bland annat att skapa en kurs som är gemensam för hela universitetet. Utskottet kom dock ganska snart fram till att de olika fakulteterna måste få göra på sitt sätt, eftersom behoven skiftar så mycket.

- För vissa utbildningar passar kanske en kurs i etik, för andra kan det vara bättre om etik blir ett tydligt examinerat inslag inom några av de obligatoriska kurserna. Men alla doktorander som antas från och med januari 2019 måste ha etik inom ramen för sin utbildning, förklarar Annika Lantz-Andersson, vice ordförande för utskottet för utbildning på forskarnivå.

De flesta utbildningar på forskarnivå innehåller redan forskningse-

tiska moment. De kan bestå av föreläsningar, diskussionsövningar eller grupparbeten.

- Inom forskning som avser människor är det självklart att etik är betydelsefullt, påpekar Göran Landberg, vice rektor för forskning. Men behovet är egentligen lika stort för samtliga doktorander: lagar och regler måste alla känna till och etiska frågeställningar har blivit allt viktigare inte minst med tanke på digitaliseringen som medför nya frågor om öppna data, vem som har rätt att ta del av vad, datasäkerhet och liknande.

YTTERLIGARE ETT SKÅL att införa en obligatorisk etikutbildning för doktorander är att högskoleförordningen skärps den 1 januari. Förordningen får tillägget att doktoranden "ska visa kunskap om relevanta författningar avseende etikprövning av forskning som avser människor" och sannolikt kommer ytterligare förändringar inom kort.

- Dessutom kräver de flesta finansierare idag att forskarna redovisar hur de förhåller sig etiskt till exempelvis arbetsätt och resultat, berättar Göran Landberg.

Tanken är att de fakulteter som

Annika Lantz-Andersson

Forskarutbildningen är ett första steg när det gäller att ta ett helhetsgrepp om etik vid GU.

GÖRAN LANDBERG

inte redan har etik i sina forskarutbildningskurser ska ta fram sådana moment under 2019, berättar utbildningshandläggare Jessica Nyberg Pettersson.

- **DE DOKTORANDER** som redan är antagna kommer också att uppmanas gå den nya etikutbildningen, men för dem blir det inte obligatoriskt.

Inte bara doktorander behöver etik.

- Forskarutbildningen är ett första steg när det gäller att ta ett helhetsgrepp om etik vid GU, berättar Göran Landberg. Även seniora forskare och andra medarbetare kan behöva etikutbildning.

Har det varit svårt att få igenom beslutet? Det är ju redan ganska mycket som ska hinnas med under en fyraårig forskarutbildning.

- Absolut inte, tvärtom, berättar Annika Lantz-Andersson. Alla vi talat med tycker att detta är jätteviktigt. När vi presenterade förslaget för ledningsrådet fanns det till och med de som undrade varför vi inte gjort det här för länge sedan!

EVA LUNDGREN

GU kan hämta ut fartyget i april

Lägg datumet 2 april 2019 på minnet. Då ska forskningsfartyget Skagerak till sist, fyra år försenat, levereras till Göteborgs universitet. Under tiden står GU inte utan forskningsfartyg – gamla Skagerak har åter tagits i bruk.

I **FÖRRA NUMRET** av GU Journalen berättade vi om hur besättningen på universitetets gamla forskningsfartyg Skagerak förlorade sina jobb när hon togs ur bruk den 15 juni i år. Vi berättade också om förtvivlade forskare som utan fartyg varken kunde bedriva forskning eller undervisa studenter på det sätt som krävs för att hålla en hög nivå. Samtidigt meddelade Naturvetenskapliga fakultetens dekan Göran Hilmersson att ett nytt avtal var på gång med det polska varvet Nauta. Och nu finns ett. Leveransdatum är satt till den 2 april 2019 och Nauta, som hittills fått fyra femtedelar av kontraktssumman, får 85 procent av resterande femtedel om de blir klara i tid. Om inte, har universitet rätt att hämta skeppet och bara betala det polska varvet för gjort jobb enligt en specificerad tabell.

- För vår del har det varit viktigt att lägga in möjligheten att hämta hem fartyget i avtalet. Det har ju diskuterats länge om vi skulle kunna göra det och slutföra bygget någon annanstans, men vi har inte haft någon juridisk rätt till det. Fartyget tillhör varvet fram till leverans, säger Göran Hilmersson.

Så vad tror du själv, kommer Nauta hålla leveransdatum den här gången?

- Om allting går som det ska, hinner de utan problem. Det är egentligen inte så mycket jobb som återstår. Varvet är också angeläget

Foto: JOHAN WINGSBORG

om att få det här färdigt. De har också kostnader för varje dag, men precis som vi sitter fast med dem så sitter de i sin tur fast med en underleverantör.

Denne har inte lyckats lösa de krav som ställs på framdrivningen - det handlar om ett avancerat styrsystem där dieselaggregat genererar el till de motorer som driver propellrarna.

Fartyget behöver också stabiliseras efter att ha förlängts och en kollision med kajen på varvet i augusti kräver också en del reparationer.

- **MEN ÄVEN OM** fartyget levereras i tid kommer det i princip inte att finnas tillgängligt för forskning under 2019. Test- och inkörningar tar tid.

Men GU står inte utan forskningsfartyg fram till dess. Under hösten har gamla Skagerak åter tagits i bruk.

Fartyget tillhör varvet fram till leverans.

GÖRAN HILMERSSON

Reparationerna som krävdes för att få henne godkänd av Transportstyrelsen kostade inte några miljoner som man först befarade utan landade någonstans mellan 150 000 och 200 000 kronor, enligt Per Hall, proprefekt på institutionen för marina vetenskaper.

- **VI RÄKNAR MED** att kunna köra henne hela 2019 ut men vi tror att det nya fartyget är i drift och klart att köra innan dess, säger han.

Så fort det blev fritt fram att använda gamla Skagerak igen hälsades också den gamla besättningen välkommen tillbaka. Enligt Per Hall har tre av de fem som förlorade jobbet i somras valt att återvända.

GU Journalen har utan framgång försökt nå besättningen för en kommentar.

LARS NICKLASON

Thomas Jordan och Mathias Hassnert.

Förebygger konflikter

Från och med nästa år kan alla medarbetare som hamnar i en arbetskonflikt kontakta en konfliktvägledare via ett journummer. Även chefer ska få extra stöd för att hantera konflikter. Det är en del i ett paket av samordnade insatser som rektor nu har fattat beslut om.

BAKOM FÖRSLAGET står främst Thomas Jordan, docent vid institutionen för sociologi och arbetsvetenskap och expert på arbetskonflikter, och Mathias Hassnert från personalenheten med särskild kompetens på området. De menar att det länge har funnits ett behov av extra stöd.

- På GU har vi tyvärr en ganska

lång erfarenhet av långdragna, eskalerande och destruktiva konflikter som slukat mycket kraft och resurser. Människor har farit illa, säger Thomas Jordan som menar att det inte alltid är så lätt att få stöd.

- DEN SOM DRABBAS hamnar ofta i en svår situation. Då är det viktigt att få någon kunnig person att prata med, helt konfidentiellt, för att få handledning eller coaching, eller helt enkelt någon att bolla frågor med. Jag tror att vi med det här stödet i större utsträckning kan förebygga konflikter innan de urartar och blir destruktiva.

Mathias Hassnert betonar att detta är ett komplement till de befintliga resurserna och att det inte

ersätter det stöd som finns idag: medarbetsmiljöombud, personalhandläggare, fackliga organisationer, företagshälsa och chefer som alltid har det yttersta ansvaret.

... vi fokuserar här på de konflikter som riskerar att orsaka ohälsa.

MATHIAS HASSNERT

- KONFLIKTER ÄR och kommer alltid att vara en naturlig del av vår verksamhet, men vi fokuserar här på de konflikter som riskerar att orsaka ohälsa. Det är ett sätt för oss att höja kompetensen på området, fortsätter Mathias Hassnert.

Just nu pågår arbetet med att utse särskilda konfliktvägledare som under 5 procent av sin arbetstid ska ägna sig åt uppdraget. Dessutom ska varje fakultet ha en personalhandläggare som får ett extra uppdrag att stötta sina chefer. Tanken är att ska-

pa ett nätverk för erfarenhetsutbyte mellan personalhandläggare.

Hur vanligt det är med svåra konflikter på GU är det ingen som egentligen vet. Arbetsmiljöundersökningen från 2015 visar att var fjärde medarbetare upplever att konflikter påverkar arbetsklimatet negativt. Hälften av de svarande menar att det finns ett revirtänkande och en tredjedel att maktkamper är ett hinder på vägen.

– UNIVERSITETET ÄR en särskild organisation med decentraliserad makt, där lärare och forskare är envisa och bra på att argumentera och inte så lätta att bestämma över. Det är inte ovanligt med komplexa och djupt personliga konflikter som pågår under mycket lång tid och som dessutom är svåra att avsluta, säger Thomas Jordan.

Trots att det är en ganska stor satsning tillförs inga extra pengar, utan de 5-6 konfliktvägledarna finansieras med centrala medel och personalhandläggarnas fortutbildning och stöd av fakulteterna.

– Vi får lösa det inom de strukturer och de befintliga tjänster som finns. Det positiva är att vi nu har ett rektorsbeslut i ryggen, säger Mathias Hassnert.

Båda betonar att konfliktvägledarna endast har en konsultativ funktion.

– DET ÄR EN möjlighet att få rådgöra med någon, få stöd och vägledning. Vi har inget mandat att driva frågorna vidare och det är inte heller någon klagomur eller anmälningsinstans. Det är inte heller meningen att vi ska kunna svara med en gång eller komma springandes på fem minuter, utan den som söker hjälp får lämna meddelande så ringer vi upp, säger Thomas Jordan, som är en av de konfliktvägledarna som svarar i den jourtelefon som öppnas nästa år.

Text: **ALLAN ERIKSSON**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

Läs mer om arbetskonflikter på webbplats: <https://socav.gu.se/samverkan/arbetsplatskonflikt>.

Pedagogisk minikurs

I höstas startade en pilotkurs i högskolepedagogik för de lärare vid Konstnärliga fakulteten som endast har ett mindre antal undervisningstimmar. Kursen innebär fem träffar under ett år samt däremellan distansuppgifter.

DET ÄR MARGARETA JERNÅS och Sylvi Vigmo på PIL-enheten samt Anna Eklind och Eva Niste på Konstnärliga fakulteten som utvecklat kursen. Bakgrunden är att de högskolepedagogiska kurser som annars ges vid PIL inte fungerar för de lärare vid Konstnärliga fakulteten som undervisar på enbart cirka 20-30 procent och övrig tid arbetar som konstnärer, regissörer, skådespelare eller musiker.

– Våra vanliga högskolepedagogiska kurser innebär omkring sex träffar per termin samt hemuppgifter, berättar Margareta Jernås. För den som undervisar en kortare period eller exempelvis bara en dag i veckan och övrig tid kanske inte ens är i Sverige är det svårt att få ett sådant schema att passa in.

Många lärare som undervisar kortare perioder eller få timmar per termin har ingen lärarutbildning alls utan är anställda som ämneskunniga, påpekar Sylvi Vigmo.

– MEN DET FINNS pedagogiska och didaktiska frågor samt regelverk som är viktiga för alla lärare att känna till. För oss var det också betydelsefullt att göra en kurs som verkligen är givande för deltagarna.

Gruppen bestämde att skapa en riktigt komprimerad utbildning med få möten som tar upp det mest väsentliga.

– Det var också viktigt att ta fram en kursplan som är så generell att den kan användas av alla, inte bara av Konstnärliga fakulteten, berättar Eva Niste. Vi tyckte också att kursen borde kopplas till varje deltagares egen praktik, sam-

tidigt som vi ville att deltagarna även skulle ges möjlighet att lyfta blicken och se vad kollegorna gör.

Den kursgruppen till slut kom fram till bygger på SUHF:s rekommendationer för högskolepedagogik, som reviderades 2016. Utbildningen går över ett år med fem träffar på campus. Dessutom ingår distansövningar där deltagarna bland annat får arbeta i par, helst tillsammans med en person från en annan institution.

TILL DE FRÅGOR kursen tar upp hör bland annat olika syn på kunskap och lärande, hur man ger återkoppling samt diskussioner kring ett inkluderande förhållningssätt. Kursen avslutas med en examination. Förutom PIL-enhetens pedagoger är det Konstnärliga fakultetens lärare som undervisar.

Den pågående kursen kommer att utvärderas innan beslut fattas om en fortsättning.

– Nu har halva kursen gått och hittills verkar deltagarna mycket nöjda, berättar Anna Eklind. Vi tror också att det vore bra att ge kursen även på engelska. Många institutioner har ett stort antal internationella lärare som arbetar kortare perioder och som aldrig ges möjlighet att lära sig hur den svenska högskolan fungerar.

EVA LUNDRÉN

Fakta

Introduktionskurs till högskolepedagogik, 3 hp, är sammanställd av Margareta Jernås, pedagogisk utvecklare på PIL, Sylvi Vigmo, kursansvarig lärare på PIL, Anna Eklind, viceprefekt för grundutbildning på HDK samt Eva Niste, viceprefekt för grundutbildning på HSM. Utbildningen innebär fyra kursträffar på ett år, samt distansuppgifter och examination.

Filma med mobilen, kan det vara något?

– Det beror förstås på vad det är man vill göra. Men det är ett lätt sätt att komma igång med att göra filmer och många blir förvånade över hur bra det faktiskt blir, förklarade Adam Casserly och Torbjörn Fraenckel under temadagen GU Online i november.

GÖR DET ENKELT! var budskapet när Torbjörn Fraenckel och Adam Casserly den 19 november gav tips och råd när det gäller att filma med mobilen.

– Dagens ungdomar är vana vid att lära sig saker på Youtube och där är kvaliteten väldigt skiftande, påpekade Torbjörn Fraenckel. Det viktiga är att ha något intressant att säga, inte att tekniken är på topp. Man kan förstås spela in en hel föreläsning men tipset är att bara spela in särskilt viktiga moment. En film bör

nämligen inte vara längre än cirka 5-10 minuter.

Mobilen kan sättas på ett stativ eller också bara på en stabil hylla. Ett tips är att låsa fokuset före inspelningen samt att se till att ljuset är någorlunda jämt.

– **BRA LJUD ÄR** kanske det viktigaste. Mobilens mikrofon räcker en bit men annars kan det vara lämpligt att sätta på en riktad extern mick, de kostar inte särskilt mycket. Om mikrofonen är riktad mot intervjupersonen

kan det vara svårt att höra den som intervjuar. Det kan i så fall vara bra att svara på ett sådant sätt att frågorna enkelt går att klippa bort. Vill man ha kvar frågorna kan man ha en mindre mick som man för fram och tillbaka mellan intervjuare och intervjuad. Oftast räcker det dock att använda ett enklare headset för att få bra ljud; ett headset har man ju dessutom ofta med sig, vilket gör det enklare att spela in med kort varsel. Om intervjuad och intervjuare är olika långa kan det vara en god idé att sitta ner.

Alla filmer handlar förstås inte om att en person blir intervjuad. Ibland vill man istället spela in sig själv när man exempelvis förklarar något studenterna brukar ha svårt med.

- Då är det viktigt att titta in i kameran, förklarade Adam Casserly. Tänk också på att vara extra tydlig eftersom studenterna ju inte kan avbryta och ställa frågor.

OCKSÅ STUDENTERNA kan få i uppgift att lämna in arbeten i filmformat.

- Idag har ju i princip alla studenter en mobil. Att göra en film kan vara ett bra sätt att redovisa ett moment. Videon laddar man sedan upp i universitetets lärplattform eller kanske på Youtube, antingen direkt eller via datorn. Det går också att lägga till grafik, musik och text direkt i mobilen.

Räkna inte med att spara tid i början.

- Först på sikt kan en inspelad film leda till en tidsvinst eftersom studenterna kanske inte behöver fråga så mycket, förklarade Torbjörn Fraenckel. Spela in gör man för att förbättra undervisningen, inte för att man vinner så mycket tid.

Den som börjat spela in med mobilen har kanske kommit över en tröskel, påpekade Adam Casserly.

- PÅ SEX FAKULTETER finns bokningsbara inspelningsrum som är utrustade för att lärare på egen hand ska kunna spela in föreläsningar, göra intervjuer, poddar och liknande. Personlig handledning går också att boka. Dessutom har PIL en särskild studio för lite mer avancerade inspelningar. Men börja gärna med mobilen, den räcker långt.

Även Medieteknik ger kurser i hur man filmar med mobilen. Dessa kurser är för kommunikatörer.

Text: **EVA LUNDGREN**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Fakta

Tag gärna kontakt med PIL-enheten för mer information: <https://pil.gu.se>.

Läs gärna den nyutkomna antologin: *Digitalisering av högre utbildning* där bland annat flera GU-medarbetare berättar om sina erfarenheter av digital teknik i undervisningen.

Torbjörn Fraenckel visar Mette Axelsen och Monica Rosén hur de kan använda mobilen i undervisningen.

Video ökar lusten att lära sig

Användningen av video i undervisningen blir allt vanligare. Men är det alltid av godo?

– När man för in ny teknologi förändras lärandemiljön och man bör alltid ställa sig frågan vilket mervärde det har, säger Lena Dafgård, pedagogisk utvecklare på PIL-enheten.

I VÅR LÄGGER Lena Dafgård fram sin avhandling, där hon har gått igenom vad forskningen säger om användningen av video i högre utbildning. Bland annat har hon gjort djupintervjuer med lärare om nyttan med video i undervisningen.

– Med dagens teknik kan man åstadkomma en liknande undervisningssituation som på campus. Det finns helt nya utmaningar och möjligheter, säger Lena Dafgård, som arbetat som lärare och pedagogisk konsult i IT-stödd distansundervisning i över 25 år och som numera håller kurser i högskolepedagogik för doktorander och lärare på GU, på både svenska och engelska.

I avhandlingen har Lena Dafgård gått igenom sex kategorier av videoanvändning i undervisning, dels video som läromedel, som är ganska lite beforskat, dels videospelade föreläsningar som det finns mycket forskning om. Men generellt är det svårt att mäta effekten av en specifik undervisningsmetod eller användningen av en teknologi, konstaterar hon.

Hennes forskning visar bland an-

nat att lärare ofta hamnar i en ovan situation.

– Framför en kamera vet många inte riktigt hur de ska agera. De känner sig kanske inte bekväma med att sitta ner stilla för att ljud och bild ska fungera. Det finns en risk att hela läraridentiteten försvinner. För många passar det bättre med en bärbar mikrofon och en rörlig kamera.

LENA DAFGÅRD tycker att det finns stora vinster med att använda både video som läromedel och som videospelade föreläsningar, men det gäller att hela tiden ställa sig frågan: Vad finns det för mervärde? Vad är den pedagogiska poängen?

– Värt att tänka på är att situationen förändras när du för in teknologier. Det gäller inte minst att utgå ifrån mottagaren: Forskning visar att studenter är tidseffektiva och inte orkar titta på långa videor. En video bör inte heller vara en ren repetition av föreläsningen och det är vettigt att introducera det tidigt i utbildningen, så att studenterna vänjer sig.

– Intressant nog upplever många studenter en ökad motivation av att

Lena Dafgård älskar att undervisa i de nya ALC-salarna som bland annat finns på Pedagoggen.

Var dig själv! Det behöver inte vara superperfekt.

se på videor. Det är ganska vanligt att titta på video för att repetera inför en tenta, särskilt om det är ett lite svårare avsnitt. Video har också visat sig vara särskilt effektivt för studenter som har svårare att klara studierna.

Men enligt Lena Dafgård vore det bra om det fanns ett automatiskt sätt att kategorisera videor, så att man enkelt kan hitta dem på nätet.

– **I MIN UNDERSÖKNING** säger lärarna att de gärna vill använda video i undervisningen men att det tar för lång tid att hitta något som passar bra och som är kvalitetssäkrat. En sökning på Google kan ge upp till 2000 träffar och det orkar ju ingen tröska igenom.

Lena Dafgård tycker inte att man som lärare ska ha för stora krav

Foto: JOHAN WINGBORG

på att produktionen är av högsta tv-kvalitet.

- Var dig själv! Det behöver inte vara superperfekt. Det viktigaste är att det känns naturligt. Bättre att prata fritt och säga några fel, än att läsa från ett manus och det blir 100 procent rätt. Då blir det bara tråkigt.

DEN STÖRSTA UTMANINGEN för lärarna är, enligt Lena Dafgård, att det tar lång tid att förbereda sig.

- När du väl kliver in i inspelningsstudion är det en onaturlig situation, det finns ingen publik och ingen som bekräftar dig. För att inte sväva ut är det bättre att du vet exakt vad du ska säga. Tekniken ska stötta det du vill göra. Jag tror verkligen på det personliga, fysiska mötet. Det kan man också åstadkomma i en nätbaserad kurs men det underlättar

om man har träffats någon gång i början av kursen. Det är alltid lättare att ha en regelbunden kontakt om det finns en riktig människa bakom.

Lena Dafgård förespråkar olika tekniker, metoder och examinationsformer för att studenterna ska lyckas så bra som möjligt.

- En videoinspelad föreläsning är kanske inte den bästa metoden, utan bör ses som ett komplement. Därför jobbar jag mycket med blended learning och jag gillar särskilt de nya ALC-salarna med bland annat runda bord och rullbara stolar som skapar en interaktiv miljö, säger Lena Dafgård, som tycker att GU ligger långt framme i Sverige för att man utgår ifrån pedagogiken och inte teknologin.

ALLAN ERIKSSON

Lenas bästa tips! När du ska spela in:

- 1 Titta in i kameran**, så att den som tittar får ögonkontakt med dig.
- 2 Se till att miljön runt omkring dig och i bakgrunden är så "ren" som möjligt**, så att åhörarna kan koncentrera sig på det du säger. Det kan man göra genom att exempelvis ha en neutralt färgad vägg eller en filmduk/rullgardin bakom sig. I videosituationen blir uppmärksamheten koncentrerad till en liten yta. Då kommer en bokhylla med böcker som ligger åt olika håll, pärmar i olika färger eller annat bakom dig, att störa koncentrationen.
- 3 Försök uppträda så naturligt som möjligt** och använd också ditt kroppsspråk, det ger ett engagerat intryck och då blir det mer intressant för åhörarna.
- 4 Spela in korta videoklipp**, 4-6 min. Gör hellre flera korta videosekvenser än ett längre. Det är också mycket lättare att uppdatera materialet, om man bara behöver gör om en mindre del.

När du ska använda video som läromedel:

- 1 Tänk på att använda korta videosekvenser** för risken att studenter avbryter sitt tittande ökar med videons längd. Kurslitteraturen är också indelad i kapitel och mindre delar.
- 2 Instruera studenterna noggrant om** hur du vill att de ska titta på videon, så att det blir ett aktivt tittande. Det kan handla om att de ska besvara frågor och skriva anteckningar eller göra en sammanfattning.
- 3 Vad är syftet** med att använda video som läromedel i en viss situation? Vad vill du uppnå som lärare och med den video som du har valt?
- 4 Fundera över på vilket sätt videon tillför ett mervärde** i undervisningssituationen. Om du kommer fram till att det inte tillför ett mervärde, är det nog bäst att inte använda video.
- 5 Vilken roll spelar videon** i lärandesituationen? Ska det vara som omväxling, ett sätt att erbjuda ett alternativ till text, som komplement till annat material eller för att videon kan visa något som är svårt att förklara på annat sätt?

DEBATT

Gud och de allsmåttiga

På den första dagen skapade Gud jorden; hav, land och berg. Gud var nöjd.

Och på den andra dagen skapade Gud människorna, man och kvinna; och en och annan tillkommande binär person. Gud var nöjd.

Och på den tredje dagen skapade Gud kommuner, landstingen och myndigheter och försåg många människor med något att göra. Gud var fortsatt nöjd.

Och på den fjärde dagen lät Gud myndigheterna skapa administratiorer så att alla människor hade något att göra. Gud var inte missnöjd.

Och på den femte dagen lät Gud administrationen skapa indirekta kostnader. Administrationen var nöjd.

Och på den sjätte dagen höjde administrationen de indirekta kostnaderna. Administrationen var nöjdare.

Och på den sjunde dagen skapade administrationen Gudok 3.0. Den obsoleta skaparen kunde därmed förpassas till ättestupan. Administrationen hade hybrid.

Ardel Virdin, 2018

MÅNADENS LÄTTRIMMADE AFORISM

Metodiskt:

Forskardjäknars rop hörs skälla:
"Gör oss till professor – ALLA!"

Binärt:

I värld, som har långt färre ettor än nollor,
kan halvledartyper bli helayatollor.

Guido Satir

Alias Guy Heyden, professor emeritus.
Foto: privat

CITATET

"Identitetspolitiken hotar den akademiska friheten på flera sätt. Svensk grundlag kräver att endast förtjänst och skicklighet ska avgöra anställning, inte grupptillhörighet. Dessutom ska vetenskapliga argument och meriter dömas på sin egen grund och inte efter vem som framför dem eller vilken grupp de tillhör."

säger **Jens Stilhoff**

Sörensen på Academic Rights Watch den 23 november 2018 med anledning av den växande debatten

om exempelvis könskvoterad litteratur.

15 652

SÅ MÅNGA STUDENTER antogs i det första urvalet till både program och kurser vid Göteborgs universitet. Det är en minskning med cirka 500 jämfört med förra året.

Foto: ANNIKA KOLDENIUS

Alma Rauer är stolt över priset.

Fint pris till nätverk

Mammaforum vinner Aurora-nätverkets Diversity and Equality Award 2018. På plats i Antwerpen för att ta emot priset var Alma Rauer, adjunkt på institutionen för svenska språket och en av initiativtagarna till projektet.

– JAG ÄR NATURLIGTVIS

jätteglad, eftersom detta visar att det vi gör är relevant, inte bara i den svenska kontexten. För mig känns det som att vi fått en "okej-stämpel" på att universitetet faktiskt ska göra sådant här, att det inte bara är möjligt utan även önskvärt, säger Alma Rauer.

Mammaforum är en öppen

mötesplats för undervisning i svenska för nyligen invandrade gravida kvinnor och nyblivna mammor i stadsdelen Bergsjön. Ofta kan dessa kvinnor inte delta i samhällets vanliga former för undervisning i svenska, till exempel SFI, eftersom undervisningen sker i klassrum på dagtid och kräver hög närvaro. Till undervisningen på Mammaforum kan mammorna ta med sig barnen och lära sig svenska i sin egen takt, så att de kan förstå information och fatta viktiga beslut, till exempel sådant som rör deras egen och barnens hälsa.

Vinsten innebär, utöver äran, ett studiebesök på ett av medlemsuniversitetet i Aurora-nätverket.

WEBBFRÅGAN: KLIMATSMART MAT

Tycker du att Göteborgs universitet bör införa en vegetarisk matpolicy som en del av klimatarbetet för att minska utsläppen av koldioxid?

JA 54% NEJ 42% VETE EJ 4%

Antal svarande: 77. Urvalet består av 100 anställda utifrån ett delvis slumpmässigt urval på 500 medarbetare.

Sätt tak för antal flygresor

Halvera utsläppen från flyg. Det kravet ställer nu Klimatstudenterna Göteborg som vill att universitetet i handling agerar utifrån den kunskap som finns om vad som orsakar klimatförändringar.

EFTER UPPROPET på DN-debatt i oktober där 18 forskare ställde krav på att lärosätena skulle halvera utsläppen av växthusgaser har reaktionerna inte låtit vänta på sig. Hittills har mer än 26 500 studenter, främst i Frankrike, skrivit under ett manifest med krav på att företag ska ta ett större ansvar. Nu har även Klimatstudenterna Göteborg dragit igång en namninsamlingskampanj med krav på att halvera GU:s utsläpp på fyra år. En av företrädarna är Louise Jansson, som är studenthållbarhetskoordinator på GMV.

- Klimatförändringar är vår tids ödesfråga. Allt vi gör måste vara inriktat på avvärja en klimatkris och skapa en hållbar framtid. Forskningen säger att vi måste minska våra utsläpp och flygresor är vår absolut största miljöpåverkan. Inget lärosäte i Sverige, inte ens Göteborgs universitet, tar världens samlade klimatforskning på allvar.

NÄSTA ÅR INLEDS arbetet med att ta fram nya hållbarhets- och miljömål från 2020 och Louise Jansson tycker att det är ett utmärkt tillfälle att skärpa kraven ordentligt.

- Vi vill att GU:s ledning reviderar samtliga miljömål för att halvera de totala utsläppen av GU:s växthusgaser inom fyra år i linje med klimatforskningen. För att göra detta bör GU också samla in data gällande växthusgasutsläpp från samtliga delar av miljöledningssystemet.

Louise Jansson påpekar att vi idag inte mäter de totala utsläppen av koldioxidutsläpp, inte från energi eller från alla resor som studenterna genomför på utbyten, både in- och utresande, och fältarbeten.

Flyget står för över 90 procent av GU:s utsläpp av växthusgaser från resor och fordon.

Foto: PRIVAT

Louise Jansson, student och hållbarhetskoordinator, vill se att GU går från ord till handling.

I GU:s resepolicy står att samtliga medarbetare vid universitetet "skall planera sina resor för ett säkert, miljöanpassat och kostnadseffektivt resande". Det krävs särskilda skäl för att få flyga under 50 mil. Men det räcker inte, menar Louise Jansson.

- Att nästan 1 500 flygresor mellan Göteborg och Stockholm genomfördes förra året visar att det är en policy som ingen tar på stort allvar. Ett bra första steg är att ha en aktiv ledning som föregår med gott exempel.

Kraven som ställs i Göteborgsuppropet är följande:

- Koldioxidutsläppen från resande med flyg ska minska med 50 procent inom fyra år.

- Flygresor med slutdestination under 500 km (exempelvis Stockholm, Oslo och Köpenhamn) ska förbjudas, utan undantag.

- Ge lämplig instans i uppdrag att ta fram en handlingsplan för att uppnå målen.

DET HANDLAR INTE, enligt Louise Jansson, om att sluta resa eller göra forskningen mindre internationell, utan om att skapa en hållbar internationalisering.

- Inom akademien finns en kultur där långväga resor ses som prestige. Man åker iväg långt för att presentera ett paper, vilket man ofta kunde ha gjort på distans.

Ett första steg är att på uppdrag av rektor tillsätta en arbetsgrupp som tar fram en handlingsplan där man sätter tak på hur stora utsläpp som respektive institution får göra utifrån en halvering av dagens nivåer. Sedan får chefen fördela en pott flygresor.

- Vi måste göra det lyxigare att åka tåg. Det är svårt att åka tåg i Europa, men det går.

Men att påverka resandet är en känslig fråga, hur tror du att det upplevs av medarbetare?

- Om vi sätter ett högt mål måste vi jobba med en blandning av morot och piska. GU har länge varit framstående inom hållbarhet. Nu gäller det att vi lever upp till det, säger Louise Jansson.

ALLAN ERIKSSON

Hållbar konsumtion för alla

Tänk dig en värld där människor arbetar lagom mycket för att hålla igång en ansvarsfull ekonomi, där alla varor är miljömässigt och socialt hållbara och där det normala är att semestra på någon ort dit man kan ta sig med buss eller tåg.

Vore en sådan tillvaro värd att sträva efter?

Det tycker i varje fall **Cecilia Solér.**

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

H

ON ÄR DOCENT i marknadsföring och forskar om hållbar konsumtion, vilket kanske kan låta som en motsägelse. Men marknadsföring är inte alls ett sätt att lära sig kränga varor, förklarar Cecilia Solér.

- Istället handlar det om hur marknader skapas och om förutsättningar för att skapa värde. Exempel på värden kan vara just miljömässig och social hållbarhet och konsumenternas väl. Den masterutbildning jag är medansvarig för, *Marketing and Consumption*, är den enda hållbarhetsmärkta masterutbildningen vid Handelshögskolan och där drillas studenterna i hållbart tänkande.

Cecilia Solér säger att hon har två livsuppgifter: att vara en god förälder och att förändra konsumtionen i hållbar riktning. Behovet att göra något meningsfullt har hon känt ända sedan hon som ung sade upp sig från ett franskt företag som tillverkade plastgolv.

- Jag hade läst franska och internationell ekonomi och ville använda mina kunskaper på ett bra sätt. Men när jag hamnade på det där företaget kändes det som om jag prostituerade min själ. 1991 startade Handelshögskolan en miljöforskningsgrupp och där blev jag en av doktoranderna i hållbart företagande. 1997 disputerade jag på avhandlingen *Att köpa miljövänliga dagligvaror*.

Och att konsumtionen behöver bli mer hållbar är en nödvändig insikt, påpekar Cecilia Solér.

- För det går väl knappast att föreställa sig något mer oekonomiskt än att förstöra hela planeten?

Trots att vi borde veta bättre har konsumtionen i Sverige dock ökat med hela 63 procent de senaste 20 åren, enligt Handelshögskolans senaste konsumtionsrapport. Till de varor som svenskar köper alltmer hör kläder och semesterresor till fjärran länder.

Också stressen ökar. Enligt Försäkringskassan har stressrelaterade sjukskrivningar mer än fördubblats på 10 år.

Att det finns ett samband mellan stress och konsumtion är Cecilia Solér övertygad om.

- Konsumtion stressar på tre sätt. Det handlar dels om sensorisk överbelastning; reklam finns på bussar och spårvagnar, plingar till i mobilen och som bakgrundsmusik i affären - det är som att ständigt befinna sig på julmarknad. Dels finns också en sorts existentiell konsumtionsstress: man köper kläder eller ny mobil för att visa vem man är eller vilken grupp man tillhör. Att dessutom kändisar gör reklam för vissa märken späder på stressen, för vem vill inte vara som Zlatan?

K

ONSUMTIONEN stressar också genom att skapa tidsbrist.

- Vi jobbar mer för att tjäna mer så att vi ska ha råd med fler saker. Samtidigt ska vi ha tid att synas på olika sociala medier och dessutom ha en aktiv fritid. Vi är så stressade att vi inte hinner göra det vi egentligen skulle må bra av, som att vara med våra barn, ta en promenad i solen eller bara göra ingenting särskilt. Jag har precis gett ut boken *Stress, affluence and sustainable consumption* om hur vi i den rika världen konsumerar alltmer, kanske inte ens för att må bättre utan snarare för att må mindre dåligt.

Att vi redan är så stressade är skälet till att Cecilia Solér är tveksam till det senaste modeord som dykt upp i debatten: flygskam.

- Researrangörerna visar reklam på lyckliga, vackra människor med välartade barn som badar i turkost vatten. Alla är glada, ingen grälar, ingen har akne. Det är väl inte så konstigt att många lockas av det? En del företag verkar inte förstå hur mycket de styr konsumenterna med sin reklam och sina extrapriser: det är som om jag som förälder hela tiden skulle bete mig på ett visst sätt men säga till mina barn att de förstår inte alls behöver göra som jag, de är fria att bestämma själva.

Många konsumenter vill dock handla hållbart. Men det är inte alltid så lätt att veta hur, påpekar Cecilia Solér.

- Det finns flera olika sorters hållbarhetsmärkningar, varav somliga ställer höga och andra betydligt lägre krav. Eftersom märkningar med låga krav innebär billigare produktion är det ofta de som används.

EXEMPELVIS GOTS, Global Organic Textile Standard, innebär att ett klädesplagg är gjort av ekologiskt hållbar bomull som odlats helt utan bekämpningsmedel. Den konkurrerande märkningen BCI, Better Cotton Initiative, innebär att man visserligen inte besprutat med svartlistade bekämpningsmedel, men däremot kan ha sprutat med något annat.

Att hålla igen på konsumtionen är extra svårt just denna årstid.

- Jag gillar egentligen inte julen och hade allra helst rest bort. Men eftersom barnen kommer hem så vill jag vara hemma med dem. I vanliga fall brukar vi vara noga med att laga vår egen mat av ekologiska råvaror men just under julen gör vi ett undantag och köper färdigt.

Cecilia Solér är dock ingen alternativmänniska som vill ändra hela samhället. Tvärtom är konsumtion något

bra, menar hon, om den är rättvis och hållbar.

- Vi behöver dock komplicera debatten. Klimatet är extremt viktigt men det är också biodiversitet, tillgång på rent vatten och en ekonomi som inkluderar även utvecklingsländerna. För det är ju inte alla som behöver konsumera mindre, hållbar konsumtion handlar också om att ge fattiga människor möjlighet att konsumera överhuvudtaget.

Negativa konsekvenser av konsumtionen går att hantera med hjälp av skatter och lagstiftning, menar Cecilia Solér.

- Reglera hur företagen får göra reklam för ohållbara varor, som flygresor. Beskatta energi- och materialflöden istället för arbete. Acceptera inte bomull som förstör vattnet i fattiga länder eller kläder som sys av sömmerskor som knappt kan leva på sin lön. Semesterresor till Thailand behöver inte förbjudas men de borde vara så dyra att de blir något man unnar sig ganska sällan. Det skulle dessutom ge incitament för företagare att starta bussresor till Tyskland och tågresor till Rivieran istället.

CECILIA SOLÉR är inte rädd för att sticka ut hakan och säga vad hon tycker, särskilt inte när hon vet att hon har rätt. 2004 skrev hon exempelvis en artikel i GP där hon uppmanade Volvo att producera små, bränslesnåla bilar istället för stora, bränsleslukande stadsjeepar.

- Jag verkligen älskar min arbetsplats och att Handelshögskolan arbetar med hållbarhet är jag oerhört glad över. Men då, för 14 år sedan, var den typen av debatter fortfarande provocerande och jag kände mig ganska utfrysad flera år efter artikeln.

Det var också för 14 år sedan som tillvaron brast för Cecilia Solér. Under ett och ett halvt år var hon sjukskrivna för utmattningssyndrom.

- Jag hade tre barn under tio år som jag ofta var ensam med, eftersom min man reste så mycket. Dessutom har jag ju ett intressant men krävande arbete där jag skulle göra karriär, utveckla kurser och undervisa studenter. Till slut gick det bara inte.

Efter sjukskrivningen började Cecilia Solér arbeta så smått igen. Men 2009 blev hon åter sjuk.

- Jag fick mycket stöd av fakulteten och dåvarande prefekten men jag är fortfarande stresskänslig. Stress är något jag måste arbeta med aktivt varje dag, bland annat genom meditation och yoga; ofta cyklar jag också

Reglera hur företagen får göra reklam för ohållbara varor, som flygresor. Beskatta energi- och materialflöden istället för arbete.

från Askim till jobbet. Men mitt alldeles särskilda sätt att koppla av är att brodera mandalor.

En mandala består av ett geometriskt mönster som uppstår på intrikata sätt. För att få det perfekt gäller det att koncentrerat ta ett stygn i taget.

– **INTRESSET FÖR** mandalor hänger samman med min kärlek till Indien där jag varit flera gånger för att studera hur konsumtion kan vara en väg ut ur fattigdom. Nu var det två år sedan jag var där senast men snart ska jag göra två resor dit för att forska om konkurrerande hållbarhetsmärkning i bomullsproduktion. Det är mycket som inte är bra i Indien men ändå finns där en sorts andlighet som passar mig och får mig att känna mig hemma. Jag måste helt enkelt ha varit indier i ett tidigare liv. ■

Cecilia Solér

Jobbar som: Docent i marknadsföring och expert på hållbar konsumtion.

Aktuell: Har uppmanat kändisar att sluta göra reklam för ohållbara produkter. Har precis kommit ut med boken *Stress, affluence and sustainable consumption* på förlaget Routledge.

Familj: Man och barn på 23, 20 och 18 år.

Bor: I Askim.

Senaste bok: *Malström* av Sigrid Rausing.

Senaste film: *Breakfast Club* tillsammans med yngste sonen.

Favoritmaträtt: Grönsaker i ugn med hummus.

Intressen: Många, bland annat politik.

Det här visste du inte:

"I min ungdom åkte jag två gånger Transsibiriska järnvägen."

NOTISER

BYGGSTART PÅ MEDICINAREBERGET

PROJEKT. Under november inleddes förberedande markarbete på Medicinareberget inför byggprojektet Naturvetenskap Life, vilket innebär röjning av vegetation och sly samt säkring av kommande sprängningar. En del av projektet är att bygga en ny central för fjärrkyla på Medicinareberget som ersätter den gamla. Dessutom ska en arbetsväg anläggas till den kommande arbetsplatsen vid naturpartiet vid EBM ner mot kolonilotterna. Under 2019 drar Naturvetenskap Life igång på allvar och beräknas stå klart våren 2023.

STÖRST POTT INOM TVÅ OMRÅDEN

ANSLAG. Av totalt sex miljarder kronor ger Vetenskapsrådet i höst drygt 478 miljoner kronor till forskning vid Göteborgs universitet inom en rad områden. Inom humaniora och samhällsvetenskap och utbildningsvetenskap har GU högst beviljade belopp, 156 miljoner kronor (21 procent) respektive 54 miljoner (27 procent). För utbildningsvetenskap är det en kraftig ökning jämfört med förra året.

När det gäller medicin och hälsa placerar sig Göteborgs universitet på en tredje plats, inte långt från tvåan Lunds universitet, med 16 procent, eller 190 miljoner kronor av hela utdelningen. Det är i stort sett samma andel som i fjol. För forskning inom natur- och teknikvetenskap blev det precis som förra året en åttonde placering, med 5 procent eller 54 miljoner kronor av de utdelade medlen. Inom den konstnärliga forskningen tillfaller 5 miljoner kronor (19 procent) GU.

- Det är alltid svårt att dra slutsatser om beviljandegrad eftersom det är ett komplext system med många variabler. Men årets siffror är glädjande och förhoppningsvis fortsätter

utvecklingen att vara positiv även framöver, säger Sigríður Beck, gruppleddare och forskningsrådgivare vid Göteborgs universitet.

BLI LEDAMOT AV SVERIGES UNGA AKADEMI!

ANSÖKAN. Sveriges unga akademi är en tvärvetenskaplig akademi för framstående unga forskare. Verksamheten vilar på fyra ben: forskningspolitik, internationalisering, tvärvetenskap och utåtriktade aktiviteter. Inom akademien möts unga forskare över lärosätets- och disciplinränder för att samtala om forskning och forskningsrelaterade ämnen. Akademien har cirka 35 ledamöter och mandatperioden är fem år.

Sista dag för ansökan är 9 januari.

För mer information: sverigesungaakademi.se.

ETIOPIENBESÖK PÅ PEDAGOGEN

BESÖK. I Etiopiens ambassadör besökte Pedagoger I slutet av november besökte Etiopiens ambassadör, Merga Bekana, IPS, institutionen för pedagogik och specialpedagogik, för att få information om det Sida-finansierade projektet *Research Training Partnership Programme in International and Comparative Education*. Projektet handlar om att stödja utvecklingen av en afrikansk nod för komparativa studier och innebär att 11 forskare från IPS, tillsammans med kollegor från universitetet i Addis Abeba, handleder 17 etiopiska doktorander. Projektet innebär också en utveckling av verksamheten vid IPS.

GOD JUL TILL ALLA

JULHÄLSNING. Sent ute med julhälsningen? Skicka GU:s digitala, animerade kort, framtaget av Kristina Edgren, formgivare på Kommunikationsenheten.

- Jag tyckte att det vore roligt att göra något med musik och fick kontakt med Per Walfridsson Ohls, kyrkomusikstudent på HSM. Först tyckte jag att det

blev för kyrkligt med orgelmusik men så började han spela *Tomtarnas julnatt* och då blev det med ens både högtidligt och lekfullt på samma gång.

Till musiken gjorde jag en liten tomte som tänder ljusen i huvudbyggnaden i Vasaparken.

Hämta kortet här: www.gu.se/julkort

Foto: NATALIE GREPPI

OPERA PÅ HÖGRE NIVÅ

UTBILDNING. Nästa höst startar ett nytt masterprogram i opera vid Högskolan för scen och musik. Programmet ges i nära samarbete med bland annat Göteborgsoperan och riktar sig både till den som just gått en kandidatutbildning i opera eller motsvarande, och till sångare med längre yrkeserfarenhet.

- Processen att bli en operasångare färdig för yrkeslivet tar tid - och så måste det få vara! I en masterutbildning finns det nödvändig tid för att förfinade delar som gör en färdig operasolist: sångligt, sceniskt och mentalt, säger Monica Danielson, programansvarig för operautbildningen.

De har dykt upp lite varstans på Pedagogen, de färgglada återvinningsstationer som med tydlig text förklarar var man ska kasta sitt avfall.

Kärlden är ett resultat av ett samarbete mellan servicetekniker och lokalvårdare på campus-service Rosenlund.

PEDAGOGEN ÄR EN plats som ofta får kommentarer från miljörevisionen om att källsorteringen inte fungerar så bra. Så i våras bestämde man därför, med starkt stöd av fakulteten, att åtgärda problemet från grunden, berättar Maja Bentzer, samordnare på campus-service Rosenlund.

- En orsak till att källsorteringen är problematisk just här är att det rör sig så mycket folk på Pedagogen: man läser en mindre kurs, har ett ärende till biblioteket eller kommer hit för att fika. När folk kommer från olika håll skapas det inga egentliga rutiner kring sorteringen vilket gör att det kan bli lite hur som helst.

Det är campus-service som ansvarar för avfallshanteringen, förklarar servicetekniker Henrik Bäckström.

Isabell Hawelka, Henrik Bäckström, Maja Bentzer och Therese Thelin.

- Vi vill förstås att det ska vara enkelt för studenter och personal att göra rätt. De tidigare återvinningsstationerna var gråa och utformade för att smälta in i bakgrunden. Nu har vi tänkt tvärtom och signalerar istället med starka färger att det är här vi sorterar!

Att komma fram till vilken sorts käril som var bäst har krävt en hel del samverkan, berättar lokalvårdssamordnare Isabell Hawelka.

- Dels ska stationerna vara väl synliga och lätta att hitta, dels ska de vara enkla att använda; det är därför de saknar lock

och bara har ett hål att kasta skräp i. Men de ska också vara lätthanterliga för lokalvårdarna, som exempelvis inte ska behöva göra en massa tunga lyft. Kärlden måste också vara hållbara. Det var skälet till att vi valde en tålig modell som vi använt tidigare, men då var samtliga käril blå.

UNDER ARBETETS gång kom gruppen också fram till att det märkligt nog inte finns någon standard när det gäller färgmarkering av återvinning. Stiftelsen *Håll Sverige rent* har dock en färgsättning som Göteborgs kommun använder till viss del.

- Så vi tyckte att det var praktiskt att ha samma färger här inne som göteborgarna möter ute på stan, berättar lokalvårdare Therese Thelin. Men kärlet för restavfall är dock rödmarkerat, vilket ju annars betyder farligt avfall. Vi använder det snarare för att signalera stopp: Ska du verkligen lägga det där avfallet här?

Har de nya kärlden då lett till någon förändring? En ordentlig utredning är det för tidigt att göra men det verkar ändå så.

- FÖRR LÄT MÅNGA studenter sina kaffekoppar stå kvar på bänkarna i lektionsrummen, berättar Therese Thelin. Nu har vi tagit bort papperskorgarna i rummen så att man måste kasta i återvinningen och det fungerar jättebra.

Och i källaren på Pedagogen, där lokalvårdarna tömmer återvinningen, fylls kärlden numera mycket snabbare, förklarar Maja Bentzer.

- Många besökare tycker dessutom att de färgglada återvinningsstationerna är fina och vill ha likadana på sina arbetsplatser.

Text: **EVA LUNDGREN**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

Konsten behöver kreativa konflikter

Kan en statlig myndighet ägna sig åt aktivism? Ja, det menar i varje fall Staffan Mossenmark som vill återupprätta agoran, en allmän mötesplats för demokratisk kamp mellan meningsmotståndare.

– Klassklyftorna, segregeringen och gentrifieringen ökar, liksom intresset för högerextrema rörelser. Ska vi konstnärer kunna försvara våra prestigeutbildningar måste vi engagera oss ute i samhället, annars riskerar vi att inte bli mycket mer än samhällets underhållare.

DET ÄR EN stigande frustration över samhällsutvecklingen som fått Staffan Mossenmark, professor i musikalisk gestaltning, att föreslå ett särskilt kursmoment i de konstnärliga utbildningarna: konstnärlig pedagogisk aktivism.

– Konstnärer uppfattar sig ofta som upproriska, politiskt medvetna och engagerade. Och konstutbildningarna vid våra högre läroverk är oerhört prestigefulla och svåra att komma in på; här ses konstnärer ofta som genier som oantastliga svåvar allra högst upp i samhällshierarkin. Men vad skulle hända om konsten lyftes ner från sin piedestal och tvingades göra mark tjänst och om det upproriska temperamentet och ett politiskt medvetande uppmuntrades?

UNIVERSITETETS UPPDRAG att dela med sig av sin kunskap och arbeta för en breddad rekrytering kräver en mer aktiv och synlig samverkan i samhället, menar Staffan Mossenmark. I sin alldeles färskas doktorsavhandling visar exempelvis Cecilia Jeppsson på HSM att svenskfödda flickor med välutbildade föräldrar är starkt överrepresenterade i den svenska kulturskolan. Pojkar och ungdomar med en annan social bakgrund ägnar sig åt annat.

– En annan avhandling, av arkitekten Catharina Gabriellsson, pekar på att den konst som bjuds i det of-

fentliga rummet antingen är formad av konsensus eller handlar om att skapa konflikt. Konsensuskonsten bekräftar och upphöjer konsten och det kreativa geniet medan den konfliktskapande konsten mest går ut på att chockera publiken. Men varken den ena eller andra sortens konst bjuder in medborgarna.

DET STAFFAN MOSSENMARK vill göra är att föra ut konsten i samhället, vilket kanske inte låter så revolutionerande.

– Konstnärliga fakulteten prövar redan förändringar, som exempelvis *HSM goes public* där studenter bjuder på konserter, föreställningar och installationer på exempelvis Frölunda torg, Ikea Bäckebo och i Feskekörka. Ett annat exempel är masterprogrammet *CPA, Contemporary Performative Arts*, som några kollegor och jag startade 2012, där det uttryckligen står i kursplanen att studenternas arbeten ska ske i det offentliga rummet. Och det finns förstås många fler exempel vid GU.

Men det Staffan Mossenmark föreslår är något mer radikalt: ett nytt kursmoment som han kallar konstnärlig pedagogisk aktivism.

– NÄR KONSTNÄRER GÖR något, exempelvis på ett torg eller i en offentlig byggnad, blir det ofta de själva som framstår som de rätta uttolkarna och sanningssägarna. De

Tvärtom handlar det om att utmana varandra och skapa en kreativ konflikt.

STAFFAN
MOSENMARK

som bor på platsen bjuds kanske in men sällan på samma villkor som konstnärerna. Det jag är ute efter är istället det Chantal Mouffe kallar ett konfliktfyllt samförstånd, det vill säga att konstnärer och medborgare öppnar sig för varandras erfarenheter och tankar, men inte alls med syftet att komma fram till en gemensam ståndpunkt. Tvärtom handlar det om att utmana varandra och framkalla en kreativ konflikt. Varje individ har sedan rätt att tolka mötet på sitt sätt, som inte alls behöver stämma med universitetets mål eller vad som allmänt anses politiskt korrekt.

DET GÄLLER ATT ÅTERTA torget, agoran, som, särskilt på senare år, tömts på sitt innehåll, inte minst för att människor ägnar alltmer tid bakom sina skärmar, påpekar Staffan Mossenmark.

– Bland andra Zygmunt Bauman påpekade hur klyftor uppstår och växer just för att vi inte längre odlar våra offentliga mötesrum. Det är dessa platser jag menar att studenterna ska ges möjlighet att återupprätta. Visserligen kan man göra sina åsikter hörda genom sociala medier, men det är inte samma sak som att faktiskt träffas och diskutera, under konfliktfyllt samförstånd.

Men varför ska just konstnärerna ta ansvar för social utslagning och ökade klyftor när det finns kunniga,

Fakta

Staffan Mossenmark är professor i komposition och undervisar samt handleder inom performativ ljudkonst, plats-specifik konst och ljudkonst med inriktning mot offentliga platser. Han bedriver egen forskning och iscensättningar i det offentliga rummet, tidigare bland annat inom USIT, Urban Sound Institute, en forskningsgrupp med medlemmar från arkitektur, komposition och akustik.

Sedan 2009 är han konstnärlig ledare för festivalen GAS, Göteborgs Art Sounds, och han är en av grundarna samt konstnärlig ledare för festivalen Verona Risuona, en festival med konst, musik och performance på offentliga platser, gator och torg i Verona, Italien.

professionella och mer lämpade fältarbetare som redan gör en stor insats?

- Som lärare vid ett universitet är det lätt att gömma sig bakom strategier och kursplaner, medger Staffan Mossenmark. Utbildningsstrukturer och dagliga praktikaliteter minskar viljan, både hos lärare och studenter, att bryta normer och söka nytt innehåll utanför kursplanerna. Vi riskerar på så sätt att drabbas av ett slags Stockholmssyndrom där vi är så nöjda med alla trygghetsskapande frihetsbegränsningar att vi inte riktigt orkar ifrågasätta om vi verkligen gör bästa möjliga av den samhällsposition vi har. Och som undervisande professor vid ett universitet befinner jag mig själv i en smått motsägelsefull situation eftersom jag samtidigt starkt identifierar mig som en fri konstnär och med en icke-hierarkisk människosyn.

ATT UTVECKLA NYA kursplaner och annorlunda sätt att undervisa är dessutom tids- och kostnadskrävande. Men konstnärens uppgift är just att ta risker och ge sig in i områden som ännu inte är begripliga och definierade, menar Staffan Mossenmark.

- Kompositören John Cage menade att konst är ett sätt att förändra sig själv. De studenter som går våra utbildningar har en enorm kompetens. Dessutom upplever jag att dagens ungdomar är mer politiskt aktiva än på länge. Jag tror att de både kan och vill göra skillnad och medverka till ett bättre samhälle. Universitetet borde underlätta detta arbete genom att ge dem verktyg via kursmoment och fältpraktik - för omvärldens skull, men också för att vi faktiskt måste utvecklas själva.

EVA LUNDRÉN

Alla har rätt till kultur!

Det påpekar Helena Wattström, lektor i musikpedagogik samt HSM:s samordnare för likabehandling, jämställdhet och breddad rekrytering.

Bland annat är hon initiativtagare till KVIDD, konstnärlig verksamhet i direkt dialog, som kommer att köra igång nästa år.

HSM SAMARBETAR med många aktörer i ute samhället, varav El Sistemas Solorkester är ett exempel. Andra parter är KulturATOM och Kulturskolan Angered, samt med The Music College i Angered, vars elever får komma till GU för att skugga konstnärliga studenter. I slutet av november ledde ett samarbete med danskompaniet Spinn, bestående av dansare både med och utan funktionsvariationer, till en föreställning på Artisten. Musiken, särskilt utformad med tanke på tillgänglighet, var skriven av HSM:s komponiststudenter.

- All denna samverkan är förstås jättebra, påpekar Helena Wattström. Men jag upplever att våra olika samarbetspartner är som ensamma öar utan så mycket kontakt.

DET ÄR SKÄLET till att hon tagit initiativ till KVIDD, konstnärlig verksamhet i direkt dialog. Det handlar om att samtliga konstnärliga utbildningsprogram ska ha en långsiktig plan för konkret samverkan, exempelvis med en skola i ett mångkulturellt område.

- Utbytet handlar inte om mentor- eller fadderskap. Istället ska samarbetet vara lika värdefullt för 23-åringen på orkesterprogrammet som för 17-åringen på gymnasiet och bestå av möten över tid mellan

jämlikar. När två parter förbinder sig att långsiktigt göra saker tillsammans, med lika stort ansvar och inflytande, uppstår en helt annan sorts samverkan än när man bara gör enstaka projekt under några år. För om vi verkligen ska bredda oss när det gäller deltagande och rekrytering kan vi inte vara beroende av enstaka eldsjälur utan det inkluderande arbetet måste in i den dagliga verksamheten.

Sedan några månader tillbaka prövas redan den här typen av samverkan mellan studenter på världsmusikutbildningen och Burnstein Orchestra från Kulturskolan i Angered. Men satsningen kommer att köras igång på allvar 2019-2020, berättar Helena Wattström.

- SAMARBETENA KAN dessutom leda till ytterligare möten, exempelvis om parterna ger en gemensam konsert för föräldrar och andra intresserade som får tillfälle att träffas. I förlängningen hoppas jag kunna skapa en trappa, som börjar med de små barnen som vi sedan följer över tid under skolåren. Kanske kan tankarna bakom KVIDD också inspirera även andra fakulteter att utveckla en långsiktig samverkan med exempelvis en skola eller annan lämplig part.

Policyer och planer är viktiga men verklig förändring kräver handling, påpekar Helena Wattström.

- Musik överbryggar gränser och språkbarriärer och möten mellan människor, särskilt personer som man kanske inte vanligtvis träffar, gör att man får syn på hur man själv tänker. Och att medvetandegöra sina egna värderingar är som att duscha, en gång räcker inte utan man får hålla på hela livet.

Fakta

Helena Wattström har arbetat inkluderande med musik sedan 1990-talet, bland annat under 20 år med Ramseband, en orkester för särskoleelever i Partille. Hon har nu samordningsansvar för likabehandling, jämställdhet och breddad rekrytering vid HSM, Högskolan för scen och musik.

Solig

- Upp med stråkarna, tryck ner fingret på den röda prick- en och dra stråken ända tills den tar slut!

Barnen sitter i en halvcirkel runt läraren Christel Weiner som visar och förklarar. Och snart spelar Solorkestern Jag sitter på ett berg till pianoackompanjemang av Helena Wattström.

DET ÄR MÅNDAGSEFTERMIDDAG på Artisten och tillsammans med sina föräldrar har sex barn samlats i Schelesalen. Fyra spelar fiol och två cello. Det är Solorkestern som repeterar, en orkester för barn med särskilda behov som startade den 1 oktober.

Solorkestern är gratis, öppen för

Orkester för särskilda barn

barn i alla åldrar och inga förkunskaper krävs. Istället för att följa noter är remsor med olika färger klistrade under instrumentens strängar. På så sätt kan barnen följa med när Christel Weiner med foten pekar på en röd eller kanske grön prick på ett papper på golvet.

- På golvet ligger också en lista med bilder över dagens övningar; när ett moment är klart plockar jag bort den bilden så att barnen förstår att nu är det dags för nästa låt, förklarar Christel Weiner.

Solorkestern är ett samarbete mellan HSM, El Sistema och kulturskolan i Partille. HSM:s lärarstudenter är med och lär sig metoden så att de är förberedda när de kommer ut som musiklärare.

Tolvårige Radin och femåriga Aya övar koncentrerat på sina fioler. De är båda med i Solorkestern.

Eyber, pappa till Diego, berättar att det var en lapp i skolan som fick honom att ta med sonen till Solorkestern.

- Först har vi fika, sedan spelar barnen. Pedagogiken är fantastisk, barnen lär sig jättemycket och det är en glädje att vara här.

Barn med särskilda behov är de som är roligast att arbeta med, menar Christel Weiner.

- Det gäller att möta dem där de befinner sig och hitta ett lekfullt sätt att jobba. Jag tvingar ingen att vara med som är trött, musik ska vara lustfyllt.

Text: **EVA LUNDGREN**
Foto: **JOHAN WINGBORG**

JULSPECIAL

BREV
TILL
TOMTEN

Hej, Tomten!

Tack för din fråga! Nja, det är inte helt vetenskapligt fastställt att man blir snäll av pepparkakor. Ingefära, kanel och nejlika påverkar knappast nervsystemet i de mängder som finns i en pepparkaka eller två. Däremot innehåller kakorna ett ämne som gör de flesta av oss gladare: socker. Även bikarbonat får oss att må bättre eftersom det lugnar en stressad mage. Men det välbefinnande man kan känna av pepparkakor kanske mest har med positiva associationer att göra; både de speciella dofterna från julbaket och själva upplevelsen av att återigen smaka på julens fröjder kan påverka signalsubstanserna i hjärnans belönings-system så att man känner sig glad och nöjd.

Dessutom utgör placeboeffekten cirka 30 procent av effekten. Så om du tror att pepparkakor är bra för ditt humör kommer de antagligen att vara det.

Att sitta ner med en kopp kaffe och en pepparkaka kan även vara ett sätt att varva ner och minska den negativa inverkan som stress har i hjärnan.

Dessutom kan uppskattning från någon annan också göra oss tillfredsställda. Så se till att nissarna inte stoppar i sig hela kakburken själva. Man blir inte snäll bara av att äta pepparkakor utan också "go å glad" av att dela med sig av dem.

Mia Ericson,
docent i experimentell psykiatri

Hej, tomenissar!

Så här i juletid undrar jag lite grand hur ni hinner, och om ni kan läsa alla önskelistor på alla olika språk. Har ni delat upp språken mellan er, eller är några av tomenissarna konsulter?

Bara att hitta alla orter som har samma namn måste vara krångligt. Åland, Paris och Danmark ligger runt Uppsala men finns ju på flera andra ställen i världen. Hur vet ni då vart paketen ska skickas? Ibland blir det svårt att förstå att en tysk vill ha *ein Regal*, alltså en hylla, medan en spanjor med *regalo* bara vill ha en present? Den som i England önskar något till sitt conservatory vill knappast ha ett musikinstrument. Blir det tokigt någon gång?

Ingmar Söhrman, professor i romanska språk, som ofta undrat men aldrig frågat.

Hej Tomten!

I år vill jag inte ha några julklappar från din verkstad. Jag vill varken ha någon upplevelse eller något jag kan dela med nära och kära. Jag vill inte ha något återanvänt plagg som slås in för att visa hur hållbart trendig jag är. Jag vill inte heller ha något som matchar min personlighet, eftersom jag inte vet vem jag är. I år vill jag inte ha någonting. Eller förresten, jag ångrar mig. Ge mig en symaskin, som är lätt att trä, som drivs av regn och snö, som är rosa eller cerise och som syr raka linjer i en cirkulär ekonomi. Eller förresten, jag ångrar mig igen, ge mig ingen skit. För det är det enda jag kan dela, med alla som ännu inte finns.

Magnus Roos, konsumtionsforskare på GRI, Handelshögskolan

Kära Tomten!

Fick ditt sms om arbetsmiljöproblemen i verkstaden. Svarar i all hast. Vi tar resten IRL den 24/12.

• Bygg en vettig struktur. Se till så att ingen av nissarna och nissorna med personalansvar ansvarar för fler än 30 underställda.

- Fatta inga obekväma beslut. Processa var sak tills dina medarbetare blir bekväma.
- Informera mera. När nisschen säger att hen vill ha bättre information om vadhelst så ...
- Fixa trivselen. All verkstadsforskning visar att vi får mer gjort när vi trivs på jobbet.
- Och glöm inte jämställdhetsintegreringen. Hör med Martin T. om du är renons på idéer.

Allt väl **Björn**

Hejsan Nisse!

Här kommer årets slipplista. Senast vi hördes var det om de eviga isarna som smälter och att rader av miljövården försämras. Det är fortsatt illa och jag önskar mig därför som julklapp åter att få slippa saker. Följande slippor får gärna slås in i trevligt papper och läggas under granen:

- mat vars tillverkning krävt stora ytor, farliga utsläpp, gifter och mycket vatten
- naturligt formade exemplar som slängs
- flygresor där det går att åka tåg eller där vi lika väl kan träffas på nätet
- plast kring allt jag beställer på jobbet och köper i butik.

Hälsa Tomten

Björn Rombach, prefekt på Förvaltningshögskolan

Kära Tomtemor!

Ta av dig förklädet och lämna de misslyckade lussebullarna och de brända pepparkakorna. Snöra på dig dina kängor, släng på dig din varma vinterjacka och dra till skogs.

Klättra upp på ett berg och se ut över trädtopparna - du kanske rentav ser hela sjumilaskogen. Där och då ska du vråla ut din ilska. Skrik! Det blir inga saftiga, saffransgula lussebullar eller några lövtunna, gyllenbruna pepparkakor av det. Men det känns bättre.

Kristina Holmgren, professor i arbetsterapi

Hej, Tomten!

Har du hört att den relativt nyligen importerade köpdagen Black Friday slog nya säljrekord i år? Många av varorna som säljs produceras på andra sidan jordklotet, där produktionskostnaderna är lägre och arbetsmiljöerna

inte lika kontrollerade som i vårt land. På många platser arbetar människor under slavliknande förhållanden med varor som transporteras långa sträckor för att vi ska kunna köpa många och billiga produkter. Vi har så många prylar att våra hem i det närmaste svämmar över. Vi behöver därför inte något mer i år och jag ber dig därför att inte ge oss några julklappar. Stanna istället hemma och vila upp dig. Du måste ju vara helt slut efter alla år av julklappstillverkning och resande jorden runt. Om det är något vi behöver så är det ro i själen men gärna också några nya fina julmelodier. Självt skulle jag även uppskatta om du har några orgelpipor av is som vi kan använda i ett kommande orgelforskningsprojekt.

PS. Hoppas också att du får svar på gåtan som icke låter gissa sig. DS

Karin Nelson, professor i orgel och orgelinterpretation

Kära Tomten och tomtenissar!

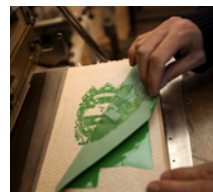
Jag inser att ni står inför en av julens största och mest fruktade utmaningar - att slå in en fotboll. Men oroa er inte, det är inte er det beror på om det blir fel utan det är matematiken. Det kallas gaussisk krökning - ett tal som anger hur krökt något är på ytan.

Hur är detta relaterat till julklappsinslagning? Jo, den gaussiska krökningen är konstant oavsett hur mycket ni böjer eller viker julpappret, det är ett slags tal som hör samman med själva formen på föremålet. Inslagingspapper har 0 i gaussisk krökning samtidigt som en boll har en positiv gaussisk krökning. Och det är det som är skälet till att det inte går att slå in bollar på ett snyggt sätt! Jag vet vad ni tänker just nu, att det här blir för komplicerat, vi ger alla en Rubrikskub istället. Men vänta nu, ni kan börja med att lägga fotbollen i en låda och, voilà, inga fler bekymmer!

Marija Cvijovic, lektor vid institutionen för matematiska vetenskaper

Foto: JOHAN WINGBORG

Olle Essvik och Jonas Ingvarsson diskuterar bindningen av den nya boken.

Hantverk möter digitala texter

– Digitaliseringen har gjort så att vi fått syn på materien, säger litteraturvetaren Jonas Ingvarsson. Tillsammans med konstnären Olle Essvik har han skapat en bok där gammal bokbindarkonst möter digital kultur.

TITELN PÅ BOKEN, *Bomber, virus och kuriosakabinett*, står tillsammans med författarnamnet, Jonas Ingvarsson, med ytterst små bokstäver på pärmen, inuti ett emblem som bland annat föreställer en dator och en bok. Den som slår upp boken och sedan vänder på den blir möjligen förvirrad eftersom man då får syn på ytterligare en titel, i mitt fall *Organic crystals and molecules*.

Förklaringen är att pärmarna är återanvända från böcker som Olle Essvik köpt billigt eller fått.

– Boken är bunden enligt gamla hantverksmetoder där emblemet på framsidan tryckts in med hjälp av en bit folie som värmts i en press, berättar Olle Essvik. Alla exemplar

är unika, lite olika stora och tjocka, med tryck som skiljer sig en aning åt.

Böckerna är gjorda på en 3D-utskrivna bokbinderipress för pressning, limning och skärning. Pressen är gjord utifrån en kombination av äldre teknik och nya idéer och uppkom då Olle Essvik var tvungen att skapa en portabel press eftersom de flesta universitet idag saknar den här typen av verktyg.

– Detta sätt att göra ”bind-on-demand” är både billigt och miljövänligt; man binder inte fler böcker än vad som går åt.

GAMMALT MÖTER NYTT också i bokens innehåll. I ett antal essäer jämför Jonas Ingvarsson exempelvis dagens internetsidor med 1600- och 1700-talens kuriosakabinett och emblem.

– I kuriosakabinetten samlade man ihop saker som kanske hade väldigt olika ursprung men som liknade varandra, ungefär som vi gör numera när vi söker på internet. Och renässansens emblem, som i ett komplext samspel mellan bild och

Fakta

Bomber, virus, kuriosakabinett.

Texter om digital epistemologi, utgiven på Rojal förlag, är resultatet av forskningsprojektet *Representationer och omkonfigureringar av det digitala i svensk litteratur och konst 1950-2010*, ett samarbete mellan GU och Linköpings universitet, finansierat av VR. Jonas Ingvarsson är lektor i litteraturvetenskap och Olle Essvik är konstnär och lektor med inriktning mot konstnärlig gestaltning.

text syftade till att sätta igång en tankeprocess hos läsaren, är något som såväl i funktion som visuella uttryck liknar dagens webbsidor, och inte minst den elektroniska litteraturen: överskrift, bild, kommentar.

Också ljudbokens ökade popularitet kan ses som ett återerövrande av en muntlig kultur, menar Jonas Ingvarsson.

– Många romaner anpassas idag så att de ska fungera som ljudbok med en lagom lång text och mycket dialog. Man kan oroa sig för den här utvecklingen men å andra sidan öppnar den upp för småförlag som nischat in sig på något smalare område.

Boken finns än så länge i endast hundra exemplar men kommer också att ges ut öppet tillgänglig på webben, förklarar Jonas Ingvarsson.

– Dagens stora intresse för materialitet är inte en reaktion på utan snarare en effekt av digitaliseringen. Nu, när så mycket finns på nätet, återupptäcker vi det taktila.

EVA LUNDGREN

ÄNNU FLER LIV KAN RÄDDAS

Årets Nobelpristagare i medicin har revolutionerat behandlingen av cancer med immunterapi. En av fem patienter med spridd hudcancer kan botas men hälften av patienterna blir inte hjälpta av den nya behandlingen. Varför immunterapi har så varierad effekt, försöker forskare inom Sahlgrenska akademien förstå.

Text & foto: ANNA REHNBERG

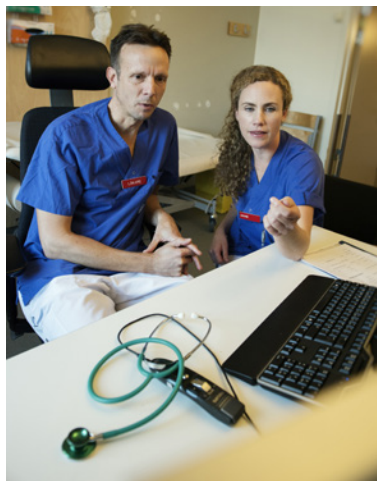

Forskaren Suman Mitra och professor Jonas Nilsson menar att resultaten med immunterapi är goda.

UTANFÖR SAHLGRENSKA Cancer Center sänker sig mörkret efter en strålande vacker höstdag. Strålande är också de resultat som nåtts med hjälp av de immunterapier som årets Nobelpristagare i medicin James P Allison och Tasuku Honjo tagit fram. De båda forskarna arbetade med var sitt protein (CTLA-4 och PD-1). Proteinerna sitter på ytan av de immunceller som kallas T-celler, där de hämmar immuncellernas förmåga att känna igen och angripa cancerceller. Med hjälp av antikroppar lyckades de båda Nobelpristagarna bromsa dessa hämmande proteiner och därigenom blev det fart på immuncellernas förmåga att döda cancercellerna. Immunterapin, som också kallas checkpoint-terapin, var född.

- NÄR VI SÄG DE kliniska resultaten av immunterapi insåg vi att vi måste utveckla de djurmodeller vi använde i vår forskning, säger Jonas Nilsson, professor och föreståndare på Sahlgrenska Cancer Center.

Jonas är också gruppleddare för Sahlgrenska Translational Melanoma

Max Levin och kollegan Sara Bjursten diskuterar röntgenbilder.

Group, SATMEG, som samlar en rad melanom-forskare och läkare på Sahlgrenska sjukhuset och Sahlgrenska Cancer Center. Spritt malignt melanom är en aggressiv hudcancer, som historiskt sett haft hög dödlighet. Tidigare avled 70 procent av patienterna inom ett år från diagnos. Men när immunterapi med check-

point-antikroppar kom på banan revolutionerades behandlingen.

På Sahlgrenska Cancer Center för Lisa Nilsson, som driver forskargruppens labbverksamhet, över små volymer av enzymer från ett rör till ett annat för att starta enzymatiska reaktioner. - Vi arbetar med att försöka ta fram nya behandlingar mot spridd hudcancer och cancer i bukspottkörteln. Att aktivera immunförsvaret är bästa sättet att åstadkomma bot men immuncellerna behöver hjälp, säger hon.

- För att ta reda på vilka typer av hjälp immunsystemet hos en viss patient bör få, utvecklar vi individanpassade djurmodeller och startar kliniska prövningar i patienterna. Dessa djurmodeller är världsledande, säger Jonas Nilsson:

- VI BYGGER UPP en biobank där melanompatienter kan kopplas samman med en mus som blir en slags avatar för patientens cancersjukdom. Musen bär på den kombination av immunsystem och cancer som patienten har. Det är viktigt inte

Att aktivera immunförsvaret är det bästa sättet att åstadkomma bot ...

LISA NILSSON

minst för de patienter som inte får effekt av immunterapierna.

Forskare över hela världen försöker finna lösningar på varför immunterapi är så effektivt för personer med spridd elakartad hudcancer men saknar effekt på hälften av patienterna.

- Det är dessa skillnader mellan patienter som vi arbetar med att identifiera, men också kopplingar mellan immunterapins biverkningar och effekt, säger Max Levin, läkare och forskare på onkologen Sahlgrenska.

Hans kollega Sara Bjursten förklarar:

- VÅRT MÅL ÄR att identifiera dessa mekanismer med fokus på patientens T-celler i immunförsvaret. Vi samlar in blod, hud- och tumörbiopsier, avföring och urinprov på patienterna. I cell- och djurförsök studerar vi sedan hur autoimmuna reaktioner är kopplade till behandlingssvar.

Idag erbjuds i princip alla patienter immunterapi, även om det saknas biomarkörer för om behandlingen har effekt eller inte.

- Vi utför även en avancerad kartläggning av patientens tarmflora, som har en viktig roll i immunsystemet. Tidigare studier visar att det finns en koppling mellan tarmflora och respons på immunterapi, berättar Max Levin.

Projektet kräver många olika kompetenser, så Max och Sara samarbetar med forskare på Sahlgrenska reumatologen och Sahlgrenska Cancer Center, med Chalmers, biotechföretaget Metabogen och Wallenberglaboratoriet.

På Sahlgrenska onkologen visar överläkaren och docenten Lars Ny och ST-läkaren och doktoranden Henrik Jespersen hur det går till när patienterna får immunterapi. Lars Ny är sektionschef för Melanomteamet och ansvarar för den kliniska delen av forskningen i SATMEG. Han

arbetar med den mycket svårbehandlade sjukdomen ögonmelanom, där canceren först uppstår inne i ögat och sedan sprids, oftast till levern. I projektet arbetar han tillsammans med Jonas för att karakterisera ögonmelanom, eftersom dessa patienter idag inte blir hjälpta av immunterapi med enbart checkpoint-hämmare. Forskarna provar också att kombinera PD-1hämmare med en så kallad HDAC-hämmare, för att se om immunterapi då kan få bättre effekt även för ögonmelanom.

- Vår förhoppning är att HDAC-hämmaren ska omprogrammera dolda cancerceller så att de blir synliga för immuncellerna och på så vis göra att immunterapin verkar, säger Lars Ny.

Hittills provar 27 patienter den här formen av behandling. Första fasen är klar och en rapport håller på att färdigställas för publicering.

VAD ANSER DÅ melanomforskarna om immunterapierna så här långt? De tycks överens om att immunterapierna betytt mer för melanompatienter än någon tidigare behandling.

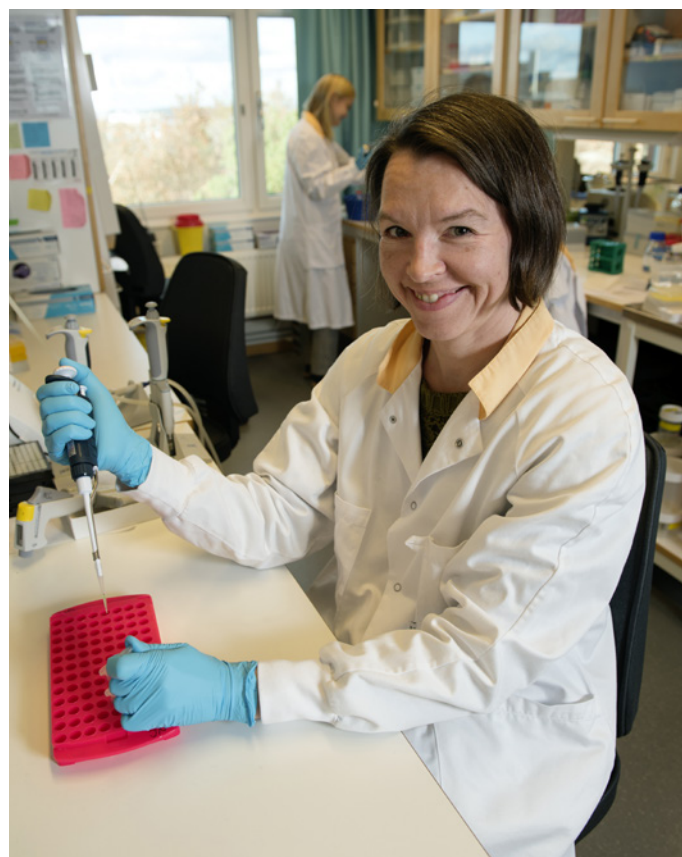
- Vi slipper jobba från noll, hos en del patienter kan vi radera canceren och för andra kan vi åtminstone förlänga livet. Jag ser immunterapier som en bas för ytterligare behandling, säger Jonas Nilsson

- Eftersom resultaten är så bra kommer man att fortsätta utveckla immunterapierna tills man når bot, säger Lars.

- Jag tror att immunterapi kommer att fungera även i fall där man inte ser någon effekt idag, säger Max.

De traditionella behandlingsalternativen strålning, cytostatika, operation samt målinriktade behandlingar står också till buds, men används allt mindre.

Även om spridd cancer fortfarande är en sjukdom där många patienter dör, känns arbetet meningsfullt, anser de båda forskarna. ■

- Det bästa med mitt jobb är att det är i ständig utveckling. Jag blir aldrig fullärd och varje dag har sina utmaningar. Det sämsta är när det står frustrerande stilla trots att man försöker göra en skillnad, säger Lisa Nilsson.

Fakta

Cirka 4 000 personer får malignt melanom i Sverige varje år. Av dem får mellan 500 och 600 en spridd sjukdom.

Sahlgrenska Cancer Center är en centrumbildning på Medicinareberget. SATMEG, Sahlgrenska Translational Melanoma Group, är ett samarbete mellan Jonas Nilsson och Lisa Nilssons laboratorium, kirurgen Roger Olofsson Bagge och onkologerna Lars Ny och Ulrika Stierner. Melanomteamet på Jubileumskliniken, Sahlgrenska Universitetssjukhuset Onkologen, består av Lars Ny, Ulrika Stierner, Sara Bjursten, Henrik Jespersen och Max Levin. Max driver egen forskargrupp på Wallenberglaboratoriet och är inte medlem i SATMEG, som han dock samarbetar med.

För mer info: www.satmeg.se.

Forskarnas egen akademi

Kunskap blir till genom att sättas i rörelse. Det är huvudbudskapet i det praktverk på 656 sidor om KVA, Kungl. Vetenskapsakademien, som nyligen kommit ut. Huvudredaktör är idéhistorikern Johan Kärnfelt.

DET VAR SOMMAREN 1739 som fyra vetenskapsmän och två politiker bestämde sig för att bilda en vetenskapsakademi med Royal Society i London som förebild. Bland grundarna fanns kända namn som Carl von Linné och Jonas Alströmer och en av de först invalda ledamöterna var Anders Celsius.

- KVA skapades alltså av ledamöterna själva, till skillnad från exempelvis Svenska akademien, som grundades av Gustav III. Det innebär bland annat att akademien genom åren kunnat besluta om stadgändringar men också att de varit tvungna att förlita sig på donationer och andra inkomstkällor eftersom verksamheten inte finansierats av kungen. Det är också en anledning till att KVA har många fler ledamöter än Svenska akademien, idag drygt 600.

DET ÄR JOHAN KÄRNFELT som berättar. Han har arbetat halvtid med forskningsprogrammet som står bakom boken under totalt åtta år, varav de sista åren vigts helt åt bokprojektet, inte minst åt bildredaktionen. Huvuddelen av bildmaterialet har letats fram i arkiven vid Centrum för vetenskapshistoria, en av KVA:s institutioner, men han har också hittat underlag på olika museer och genom att göra efterlysningar på Facebook.

- Centrum för vetenskapshistoria är för övrigt en av endast fyra institutioner som KVA fortfarande har kvar. De övriga är Bergianska trädgården, Beijerinstitutet och Institut Mittag-Leffler. Men KVA ligger bakom många fler inrättningar, exempelvis Observatoriet i Stockholm,

Johan Kärnfelt

FOTO: JOHAN WINGBORG

Naturhistoriska riksmuseet, SMHI och Abisko naturvetenskapliga station. Att bygga upp vetenskapliga organ var tidigt en av KVA:s viktigaste uppgifter.

Att man inte längre har kvar så många institutioner hänger samman med att akademien blev av med sin mest betydelsefulla inkomstkälla: almanackor, berättar Johan Kärnfelt.

- **ETT AV DE** viktigaste skälen att starta en vetenskapsakademi överhuvudtaget var att sprida nyttiga rön till allmänheten, exempelvis inom jordbruket och sjukvården. Ett effektivt sätt att göra det var just med hjälp av almanackor. KVA hade ensamrätt på almanackorna från

Foto: PER MYREHED

1747 till 1972. När den inkomstkällan försvann rasade ekonomin ihop och man blev undan för undan tvungen att göra sig av med flera inrättningar, bland andra Kristineberg marina forskningsstation - som ju numera drivs av GU.

En annan betydelsefull uppgift var att fungera som kunglig remissinstans när det gällde vetenskapliga eller tekniska frågor, exempelvis kring införandet av meter-systemet 1878 och året därpå en gemensam borgerlig tid som skulle gälla över hela landet, förklarar Johan Kärnfelt.

- KVA är också huvudman för ett tjugotal nationalkommittéer inom olika ämnesområden som representerar Sverige i de internationella vetenskapliga unioner som ingår i ISC, International Science Council.

BÖCKER OM GAMLA anrika institutioner brukar innehålla mängder med högtidliga porträtt på äldre herrar. De har dock undvikits här, förklarar Johan Kärnfelt.

- Tillsammans med mina kollegor har jag jobbat hårt hela det sista året för att hitta bilder som kunde vara mer intressanta, till exempel foton på forskningshyddor i Sarek, brädspele och föremål av olika slag. Här finns också foton på exempelvis räknebiträden och från solförmörkelsen 1954.

Boken består av två delar: den första är en kronologisk historik, den andra innehåller ett fyrtiotal bildessäer. Vilken är exempelvis historien bakom fotot på en hög med brev som täcker ett helt uppslag?

- Det handlar om den så kallade B-korrespondensen, det vill säga alla de brev som skickats till KVA av hemmatänkare, en oroad allmänhet, lycksökare och andra personer som uppfattar akademien som en sista instans att få rättvisa. En stor del av breven kommer från amatörforskare som i vänliga eller mer befällande ordalag föreslår sig själva som Nobelpristagare.

MAN SKULLE KUNNA tro att det som främst får det att klia i fingrarna på en idéhistoriker är forna tiders nydanande tankar eller filosofiska grubblerier. Men det roligaste med det här projektet har istället varit alla föremål, menar Johan Kärnfelt.

- Det finns cirka 7 000 vetenskapliga instrument i Centrums arkiv och dessutom en massa andra saker som det vore jättespännande att göra ett alldeles eget projekt om. Nu har jag fått nöja mig med att ha med en del föremål på bild, som exempelvis Jacob Berzelius provrör och pulverkapslar.

Den engelska versionen av boken kommer att lanseras den 18 januari. Då är det 20 år kvar till KVA:s 300-årsjubileum.

- Tidigare böcker om KVA:s historia har slutat någonstans i början av 1800-talet, så en mer omfattande historik har verkligen behövts. Hur den kommer att användas vet jag inte men jag antar att nyfikna läsare kan finnas till exempel bland KVA:s ledamöter.

EVA LUNDGREN

Fakta

Kunskap i rörelse. Kungl. Vetenskapsakademien och skapandet av det moderna samhället är den första bok som täcker hela Kungl. Vetenskapsakademiens historia från grundandet fram till i dag. Redaktörer är Johan Kärnfelt, Karl Grandin och Solveig Jülich.

Boken är på 656 sidor och väger cirka 2,4 kilo. Marianne och Marcus Wallenbergs stiftelse har finansierat verket och förlaget är Makadam.

UTBLICK →

DETTA HÄNDER JUST NU I UNIVERSITETSVÄRLDEN

GU bäst på samverkan – men inte på internationalisering

VAD ÄR DET egentligen för skillnader och likheter mellan de fyra stora lärosätena? Det framgår av en ny rapport, *Göteborgs universitet i nationell jämförelse*, som på uppdrag av rektor tagits fram av Magnus Machale-Gunnarsson, utredare på enheten för utredning och lärarutbildning.

- Helheten är intressant. Mig veterligen är det första gången som det har gjorts en samlad jämförelse mellan de stora lärosätena. Min förhoppning är att höja kunskapsnivån och få en bättre förståelse för skillnader och likheter mellan lärosätena. Då får vi också ett bättre underlag för diskussion och analys, säger Magnus Machale-Gunnarsson som i studien undersökt ett 40-tal mått.

Uppsala och Lunds universitet har märkbart högre andel forskning än Göteborgs och Stockholms universitet. De största skillnaderna finns inom naturvetenskap, där Stockholms universitet har nästan tre gånger så mycket personal som GU. Inom utbildning är det mindre skillnader, även om Uppsala och Lund har något mer utbildning på avancerad nivå och forskarutbildning.

ETT TYDLIGT RESULTAT är att de externa forskningsmedlen har vuxit snabbare än anslagen för de undersökta lärosätena. I Lund och Uppsala står nu de externa medlen för den största delen av forskningsmedlen (58 respektive 54 procent). Vid Göteborgs och Stockholms universitet står de externa med-

Magnus Machale-Gunnarsson

Foto: OLAKELBYE

len för strax över respektive strax under 50 procent av forskningsmedlen.

I rapporten framgår tydligt att GU ligger efter i alla internationaliseringsmått. GU har lägre andel internationella sampublicationer, betydligt färre utbytesstudenter (både in- och utresande) och freemovers samt lägre andel internationella doktorander.

- Det är ett välkänt faktum att GU inte faller så väl ut på internationalisering. Vi jobbar med det på alla håll och kanter.

Däremot utmärker sig GU med den högsta nivån av samverkansdoktorander (12 procent). GU är också det lärosäte med störst forskningsintäkter från övriga samhället och under perioden 2015-2017 har avståndet till övriga lärosäten vuxit. Dessutom har GU den högsta andelen adjungerade bland professorer och lektorer.

SER MAN PÅ indirekta kostnader är det inga större skillnader inom grundutbildning: 30-35 procent. Inom forskning och forskarutbildning sticker Stockholms universitet ut med klart högre andel indirekta kostnader, drygt 25 procent. Det kan jämföras med 20 procent för Göteborgs universitet och 17 procent för Lunds och Uppsala universitet.

En annan mer alarmerande siffra är att kvinnors sjukskrivning är tre gånger så vanlig som männens. Det gäller samtliga undersökta lärosäten.

Tanken är att rapporten ska göras återkommande varje år.

- Jag skulle vilja utveckla studien och det vore en stor fördel om vi kunde analysera materialet tillsammans med de andra tre lärosätena, säger Magnus Machale-Gunnarsson.

ALLAN ERIKSSON

NYA LEDAMÖTER I SEGERSTEDT- STIFTELSEN

LEDAMÖTER. Två nya ledamöter tar plats i styrelsen för Stiftelsen Torgny Segerstedts Minne: före landshövding Lars Bäckström och journalist Sarah Britz. Styrelsen för Stiftelsen Torgny Segerstedts Minne består i övrigt av Sara Stendahl (ordförande), Ulla Berglindh, Erik Blix, Stefan Eklund, Anders Franck, Fredrika Lagergren Wahlin, Maria Sköld och Jesper Strömbäck.

Stiftelsen arbetar för att främja tvärvetenskaplig forskning som syftar till att stärka grundläggande demokratiska värden och därigenom motverka förföljelse av olikänkade, våldshandlingar och rasism.

Lars Bäckström

Sarah Britz

Foto: ALLAN ERIKSSON

Ezechiel Sentama uppskattade den globala aftonen.

Välkommen till GU!

Den 22 november var det åter dags för Welcome Services traditionella globala afton. Kvällen bjöd på musik, mat och mingel.

Men för Ezechiel Sentama handlade arrangemanget i grunden om medmänsklighet.

EZECHIEL SENTAMA kommer från Rwanda och forskar om försoning, mänskliga rättigheter och fredsbyggande.

- Jag har varit i Göteborg tidigare som doktorand men reste tillbaka till Rwanda efter min disputation 2009. Där har jag arbetat som lärare och forskare inom olika projekt. I samarbete med institutionen för globala studier medverkade jag bland annat i ett treårigt projekt om fredsutbildning i Rwanda, Makedonien och Israel-Palestina. Under 2018 har jag varit här för att få tid att skriva fler vetenskapliga artiklar.

Ezechiel Sentama menar att den globala aftonen inte bara handlar om att under trevliga former få träffa kollegor.

- En sådan här kväll betyder mycket mer

än så. Den visar att vi gästlärare och annan internationell personal uppskattas på flera sätt, inte bara i våra yrkesroller utan även som medmänniskor. Svenskar är överhuvudtaget väldigt humanitära och gästfria, något ni inte verkar förstå själva. Det har sannolikt med er fredliga historia att göra. Förmågan att bry sig om andra innebär att vara verkligen kultiverad och är något att vara stolt över och värna; förlora aldrig det!

GLOBAL EVENING är ett årligt arrangemang som är väldigt uppskattat av universitetets internationella gäster, förklarar Birgitta Karlén på Welcome Services.

- Forskare som nyss anlänt minglar med dem som varit här en längre tid. Jag pratade själv med en kvinnlig forskare som bara varit här i fem dagar och som tyckte att detta var ett utmärkt tillfälle att träffa kollegor vid GU. Vi märkte på sorlet vid borden att de närvarande inte verkade ha svårt att konversera och stämningen var hela tiden hög.

EVA LUNDGREN

Fakta

Den 22 november arrangerade Welcome Services för nionde gången en global afton på Ågrenska villan för gästforskare och internationell personal. Kvällen bjöd på musik av två utbytesstudenter: Robin Elsmoortel från Belgien spelade elgitar och Armand van Wijck från Nederländerna spelade munspel. Nils Pasi Nävert från Welcome Services höll tal, sedan bjöds på buffé. Cirka 80 gäster från världens alla hörn deltog, men européerna var flest.

Näst bäst på att förklara sin forskning

Tre frågor till ...

Anders Agebjörn, doktorand i svenska som andraspråk, som fick högsta betyg

av juryn men ändå slutade på en hedrande andraplats i årets Forskar Grand Prix. Han höll en presentation om sitt pågående avhandlingsarbete där han studerar hur rysktalande personer lär sig svenska språkets bestämda form och betydelse.

Först en klassiker: Hur känns det?

- Det känns bra. Jag är ganska trött, inte minst eftersom jag hade mitt mittseminarium dagen före i Göteborg. Jag känner mig mycket peppad nu att jobba vidare med min forskning och ser fram emot fler möjligheter att sprida resultaten.

Du fick positiva omdömen av juryn. Hur tycker du själv att det gick?

- Presentationen gick så bra den kunde gå. Jag hade inte kunnat förbereda mig bättre. Jag är lite förvånad över hur mycket jag faktiskt lyckades säga och förklara på fyra minuter genom att jobba mycket med manus och bilder.

Vad har du lärt dig av din medverkan?

- Framför allt har jag tvingats fundera väldigt noga på vad min forskning faktiskt handlar om och varför den är intressant och viktig, det är mycket nyttigt för min fortsatta process. Jag har också fått jobba med mitt populärvetenskapliga berättande.

Publikens röster väger dubbelt så tungt som juryns i Forskar Grand Prix och Anders snubblade på målnöret. Vinnaren blev Rezan Güler, proteinforskare från KTH, som presenterade sitt sökande efter nya läkemedel mot cancer. Tredjeplatsen kneps av Lina Herbertsson vid Lunds universitet som forskar om hur modernt jordbruk påverkar pollinerande insekter.

Riddare efter 30 års engagemang

Text: EVA LUNDGREN Foto: JOHAN WINGBORG

Det är inte ofta den kungliga nederländska riddarorden Oranien-Nassau tilldelas utländska medborgare. Men i mitten av november var det dags. Då kom den nederländska ambassadören hit från Stockholm för att under en högtidlig ceremoni ge utmärkelsen till Mona Arfs, som ägnat hela 33 år åt det nederländska språket.

DEN 12 NOVEMBER fick Konserthuset besök av den berömda Concertgebouw-orkestrern. Mona Arfs skulle gå på konserten tillsammans med sin man. Han tyckte dock att de borde börja med middag på Park Avenue.

Mona Arfs har ägnat 33 år åt nederländska språket.

- Varför just där? undrade jag men tyckte förstås att det var en trevlig idé. När vi kom dit visades vi in i en festlokal där det märkligt nog fanns en massa bekanta församlade, bland andra mina barn. Ännu underligare var att den nederländska ambassadören, Ines Coppolse, plötsligt började hålla tal. Jag blev mycket rörd när jag till slut förstod att det var mig hon talade om och att alla hade samlats där för min skull.

I vanliga fall är det den nederländske kungen som delar ut utmärkelsen, som bara får bäras vid särskilt högtidliga tillfällen. Den finns dock också som en ordensrosett som går att sätta på vardagskavajen.

MONA ARFS INTRESSE för nederländska började redan på 1970-talet då hon studerade för att bli lärare i engelska och tyska.

- Bland annat läste jag 5 poäng nederländska för att kunna gå en kurs om lågtyska medeltida texter. Sedan fick jag stipendium att studera vidare i Utrecht och när jag efter två år kom hem till Göteborg igen erbjöds jag att jobba 30 procent som lärare vid GU samtidigt som jag undervisade vid Fässbergsgymnasiet. Så småningom startade jag där Sveriges enda C-språksundervisning i nederländska. För att studenterna skulle få möjlighet att verkligen höra språket började jag redan på 1990-talet spela in mina föreläsningar.

Efter att ha undervisat på deltid vid GU i tjuo år blev Mona Arfs heltidsanställd 1998.

- **I MÅNGA ÅR VAR** jag även ordförande för Svensk-Nederländska Föreningen i Göteborg. För mig var det viktigt att utbyta kulturella erfarenheter och traditioner åt båda hållen. Vi besökte sevärdheter som konstmuseet, Gunnebo och Tjolöholms slott men lärde oss också holländska traditioner, som att fira Nikolaus den 5 december. Under 14 år arrangerade jag varje månad dessutom en filmkväll för mina studenter som också medlemmar i föreningen var välkomna till. På så sätt fick studenterna träffa holländare och bland annat höra berättelser om hur det var under kriget. Jag arrangerade även en litteratursirkel och klockan 18 varje tisdag satt jag vid ett särskilt bord på Språkkafeet för att tala nederländska med dem som hade lust; båda dessa verksamheter har

Mona Arfs

Aktuell: Mottagare av den kungliga nederländska Oranien-Nassauorden för sina utmärkande och mångåriga insatser för att stärka banden mellan svensk och nederländsk kultur.

Bakgrund: Har arbetat med nederländska vid GU i 33 år, disputerade 2007 på avhandlingen *Rood of groen? De interne woordvolgorde in tweekledige werkwor-delijke eindgroepen met een voltooid deelwoord en een hulpwerkwoord in bij-zinnen in het hedendaags Nederlands*, prefekt vid institutionen för tyska och nederländska 2007–2008, viceprefekt vid institutionen för språk och litteraturer 2009–2012, prefekt vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik 2012–2018.

Nederländska författartips: Kader Abdollah, J. Bernlef, Anna Enqvist, Hella Haasse, Maarten 't Hart, Willem Fredik Hermans, Tim Krabbé, Tessa de Loo, Harry Mulish samt barnboksförfattarna Guus Kuijer och Annie M.G. Schmidt.

sedan tagits över av tidigare studenter.

Eftersom Mona Arfs var ensam lärare i nederländska vid GU samarbetade hon mycket med andra lärare i övriga Norden.

– **JAG HADE EXEMPELVIS** undervisningsutbyte med min kollega i Stockholm: jag höll kurser i språkvetenskap där medan hon gav litteraturvetenskapliga kurser här. Finansiering för resorna fick vi från holländska staten. Under många år satt jag också i styrelsen för Internationale Vereniging voor Neerlandistiek som sprider holländsk kultur över hela världen. Vartannat år arrangerar föreningen konferenser för forskare och lärare i nederländska med deltagare från cirka 300 universitet i olika världsdelar. För detta lilla språk talas faktiskt lite varstans, som i Surinam och i Indonesien. Dessutom finns ju afrikaans i Sydafrika, en sorts grammatiskt förenklad 1600-talsnederländska, som spännande nog ibland talas med klickljud, lånade från de sydafrikanska khoisanspråken.

Flamländska räknas som en nederländsk dialekt medan däremot frisiska är ett eget språk, berättar Mona Arfs.

– För en svensk är nederländska lättare att lära sig än tyska! Krångliga böjningar i dativ och ackusativ behöver man inte bry sig om och dessutom slipper man den så

kallade högtyska ljudskridningen: "Låta" heter "laten" och "vatten" heter "water" och inte "lassen" och "Was-ser" som på tyska.

Som göteborgare har man dessutom extra stor anledning att intressera sig för Nederländerna.

– Göteborg byggdes ju av holländare med Amsterdam som förebild! Under fyrtio år i början av Göteborgs stads historia skrevs faktiskt alla nämndprotokoll på nederländska!

Undervisningen i nederländska, liksom i ett antal andra språk, lades ner 2011.

– **JAG VAR INTE ALLS** beredd på det. För att ge ämnet en mer vetenskaplig förankring hade jag disputerat 2007 och 2011 fick vi dessutom en efterlängtd gästprofessor i nederländska. Det första han fick veta när han kom hit var att ämnet tyvärr inte längre fanns.

Efter över 30 år vid Humanistiska fakulteten blev Mona Arfs 2012 prefekt vid institutionen för pedagogik och specialpedagogik.

– Fler borde testa att byta institution! Man lär sig en massa oväntade saker och kan förhoppningsvis också bidra med sådant som de nya kollegorna inte tänkt på. Den 30 juni slutade jag som prefekt och jag funderar därför på vad jag ska göra nu. Kanske ger jag mig i kast med Göteborgs holländska historia ...

Den kungliga orden ska bara bäras vid särskilt högtidliga tillfällen men finns även som ordensrosett för vardagsbruk.

Rör sig ledigt i gränslandet

Nyfikenheten är en av hennes största tillgångar.

Den har tagit henne från Moskva till Göteborg. Från yrket som journalist till forskare i datajournalistik.

– Fast ibland ställer min nyfikenhet till med problem, säger Alla Rybina, doktorand på JMG.

DET VAR EN onlinekurs med Simon Rogers, reporter på The Guardian och något av en guru inom datajournalistik, som fick upp Alla Rybinas ögon för ämnet. Året var 2014 och hon läste då en masterutbildning i global journalistik vid Örebro universitet.

– Det var jätteinspirerande att lyssna på Simon Rogers Ted talks på Youtube och att följa hans onlinekurs, berättar hon.

Alla Rybinas intresse var väckt och bara några månader senare fick hon chans att delta i ett hackathon i medie-innovation i Doha, Qatar, arrangerat av det arabiska tv-bolaget Al Jazeera.

– Det var en stor kick! Plötsligt var jag i ett sammanhang där alla 86 deltagare från 37 länder var insatta i ämnet datajournalistik. Wow!

– ANNARS BRUKAR JAG börja svettas när jag ska försöka förklara för någon vad det innebär. Här behövde jag inte det. Och det blev som en bekräftelse på att det här inte bara var något som fanns i min fantasi, säger hon och skrattar.

Nej, ämnet datajournalistik har inte varit etablerat särskilt länge. Enkelt kan den beskrivas som journalistik som bygger på data. Datajournalistik rör sig över olika aktiviteter i gränsområdet mellan undersökande journalistik, datavetenskap, statistik och datavisualisering.

I Alla Rybinas egen forskning studerar hon hur Rap-

port, Svenska Dagbladet och Dagens Nyheter använder sig av datajournalistik. Det övergripande målet med hennes doktorsavhandling är att utforska datajournalistikens potential för att bidra till en demokratisk utveckling.

– För mig är det två saker som är särskilt viktiga ur ett demokratiskt perspektiv. Dels att det finns tillgång till data, så kallad öppen data, men också att journalister visar transparens med hur de har fått tillgång till och analyserat data, vilka metoder de använt, säger Alla Rybina.

Sedan ett par år tillbaka har hon sitt säte i Göteborg på institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG). Förutom att forska undervisar hon också i ämnet datajournalistik och öppen data. Hon beskriver sig själv som väldigt nyfiken.

– Det är ju bra eftersom att nyfikenheten hela tiden driver mig framåt. Men samtidigt är den mitt största störningsmoment också.

– Jag blir så trött på mig själv. Om jag studerar en artikel i SvD då upptäcker jag något intressant, googlar det, upptäcker något nytt, googlar det. Till slut har jag 30 bokmärken öppna samtidigt i datorn och undrar hur i hela världen jag hamnade just på den sista webbsidan, säger hon och himlar med ögonen.

Alla Rybina är född och uppvuxen strax utanför Moskva i Ryssland och redan som 13-åring bestämde hon sig för att bli journalist.

– JAG ÄLSKAR SPRÅK och kultur. Först funderade jag på att bli översättare men insåg att det skulle bli rätt ensamt att sitta och översätta texter. Journalister jobbar med språk och text men får dessutom chans att träffa människor.

Karriären gick via en tjänst som ekonomireporter på nyhetsbyrån Interfax i Moskva och arbete som frilansjournalist när ett stipendium till masterutbildningen

Alla Rybina

Alder: 30.

Yrke: Doktorand på JMG.

Familj: Mamma, pappa och två bröder.

Bor: I Göteborg.

Kommer från: Uppväxt utanför Moskva, Ryssland.

Forskningsområde: Datajournalistik.

Fritidsintressen: Dans. Just nu magdans men har också dansat salsa, bachata, kizomba och lindy hop.

bli lite ensamt. Alla Rybina har också ett stort socialt driv.

- När jag kom till Göteborg insåg jag att det är sociala kontakter, att umgås med andra, som gör mig glad. Kanske upptäckte jag det just för att jag kände mig ganska ensam i början.

- Jag tror många doktorander känner sig rätt ensamma, särskilt de internationella som inte har vänner eller familj här sedan tidigare.

För att komma tillrätta med det började hon engagera sig i Doktorandpuben. En mötesplats för doktorander på både GU och Chalmers som verkar för att bredda kunskaper om aktuella forskningsämnen och samtidigt ge möjligheten att knyta nya sociala kontakter. Puben har både vanliga pubkvällar och evenemang där en doktorand presenterar sitt forskningsprojekt på ett

informellt sätt.

Nu har Alla Rybina tagit sitt sociala engagemang ett steg vidare. I mitten av december arrangerade hon och de andra representanterna inom Samhällsvetenskapliga fakultetens doktorandsråd (SDR) en speciell "social sciences-pub" på Café Haga för de dryga 150 doktorander som finns inom fakulteten. Temat är doktoranders arbetsvillkor.

- Jag tror doktorander inom samhällsvetenskapliga ämnen kan känna sig extra ensamma eftersom vi sällan jobbar team-baserat. Men nu ska det bli ändring på det. Vi är ju ändå "social science", vi måste socialisera! säger hon.

i Örebro fick Alla Rybina att flytta till Sverige. Under åren i Örebro lärde hon sig svenska och efter utbildningen lyckades hon få en praktikplats som översättare/reporter på Sveriges Radio i Stockholm.

- Men jag insåg snart att det skulle bli tufft att försörja sig som journalist och svårt att jobba som journalist på svenska eftersom det inte är mitt modersmål.

Så när chansen till en doktorandtjänst i Göteborg dök upp tvekade hon inte att söka den.

- FORSKNING PASSAR MIG bra eftersom jag hela tiden vill utforska saker och lära mig mer. Min drivkraft är nog främst mitt journalistiska intresse, hur det journalistiska yrket ser ut och hur det förändras.

Baksidan med forskaryrket är möjligen att det kan

Text: **KARIN FREJRUD** Foto: **JOHAN WINGBORG**

Det är ju bra eftersom nyfikenheten hela tiden driver mig framåt. Men samtidigt är den mitt största störningsmoment också.

Värnar det goda samtalet

Lena Ulrika Rudeke

Arbetar som: Verksamhets- och programansvarig på Jonsereds herrgård.

Bakgrund: Curator vid Göteborgs Stadsteater. Tillsammans med Sewilius Berg byggde hon upp och drev föreläsningsverksamheten vid ABF. Hon har arbetat för Göteborgs Stads kulturförvaltning, som gästlärare vid Göteborgs universitet, och med otaliga uppdrag i sammanhang som Nationella sekretariatet för genusforskning, Värdsitteraturhuset, Tidskriftsverkstaden i Väst, Göteborgs konsthall, Kultur i Halland, museer, kulturhus, mässor och festivaler.

– Göteborgs universitet bör ta större plats som en intellektuell motor i samhället. Det menar Lena Ulrika Rudeke som sedan den 1 september är ny verksamhets- och programansvarig på Jonsereds herrgård.

ERFARENHET AV Jonsereds herrgård har Lena Ulrika Rudeke sedan tidigare, i programråd, som föreläsare och som samtalsmoderator. Hennes uppgift nu är att utveckla verksamheten, inte minst seminarierna.

– Det tar tid för forskning att få genomslag i den allmänna debatten, påpekar Lena Ulrika Rudeke. Ibland kan samhället reagera så sent på ett resultat att forskarna redan hunnit ompröva det och istället vill föreslå en annan åtgärd. Det blir som att

spela på en boll som redan studsat ut. En viktig uppgift för Jonsereds herrgård är därför att placera sig mitt i den pågående forskningen och den ständigt omprövande samhällsanalysen och fånga bollarna i farten.

Inte minst ska herrgården fungera som ett mötesrum för aktörer som annars inte träffas men som har frågor till varandra.

– Det handlar om att skapa ett tvärdrag mellan företrädare för forskning, utbildning, politik, näringsliv, förvaltning och kulturliv. För att få det att fungera arbetar vi tillsammans med en mängd olika aktörer, exempelvis Folkuniversitetet, Chalmers, Göteborgs stad, näringsliv, förlag och andra.

Lena Ulrika Rudeke har tjugo

års erfarenhet av offentliga samtal. Senast kommer hon från Göteborgs Stadsteater där hon tillsammans med Sewilius Berg varit curator för olika seminarieprogram. Med honom byggde hon också upp och drev föreläsningsverksamhet vid ABF i 17 år. Hennes erfarenheter inbegriper otaliga uppdrag för alltifrån Göteborgs Stads kulturförvaltning och stadsbyggnadskontor till kulturinstitutioner och medier, som exempelvis nyhetstidningen *Feministiskt Perspektiv* som hon är medgrundare av.

Seminarierna på Jonsereds herrgård är inte offentliga, betonar Lena Ulrika Rudeke, men den som har intresse av att delta är välkommen att höra av sig.

– DET HANDLAR OM förutsättningslösa diskussioner med möjlighet att problematisera och grota ner sig, hitta brytpunkter, tänka nytt och experimentera. Det gäller att komma bort från skrivbordsskapandet och tillbaka till dialogen, som i bästa fall innehåller en kombination av kvalitet och avslappning samt en anspråksfullhet, som är något annat än det prestigefyllda. Samtalen ska gräva och undersöka, kika runt hörnet men också skilja ut sig gentemot den ordinarie seminariekultur som finns vid universitetet.

Själva villan, uppförd på 1860-talet av fabrikkören William Gibson, är både en tillgång och en utmaning, menar Lena Ulrika Rudeke.

– Herrgården, en i grunden pompös byggnad med en historia av exkludering, måste betraktas ur universitetets ambition med breddat deltagande, demokrati och jämlikhet. Det gäller att få olika sorters människor att trivas och känna gemenskap.

Text: **EVA LUNDGREN**

Foto: **JOHAN WINGBORG**

3 frågor till..

Gunnar Falkemark, professor emeritus i statsvetenskap, som i början av december höll sin sista föreläsning efter 40 år i yrket.

Du har under åren fått flera priser för din pedagogiska skicklighet, hur bär du dig åt?

- Jag har alltid älskat att undervisa. Det är fascinerande att dela med sig av kunskaper och synpunkter och att från studenterna få frågor, kommentarer och ibland mothugg. Enligt mitt synsätt är det viktigt att föreläsningar är perspektiv-vidgande, att olika fenomen sätts in i större

sammanhang. Jag strävar också efter att föreläsningarna ska innehålla inslag som är milt provocerande. Max Weber ger det goda rådet att studenterna ska ställas inför vad han kallar "obekväma fakta". Sådana finns alltid!

Hur känns det att sluta?

- Det är naturligtvis lite vemodigt, men samtidigt blir det skönt att få mer tid till andra aktiviteter.

Vad ska du göra nu?

- Jag har nyligen publicerat en bok *Avundsjukan i politik och samhällsliv*, som har gett upphov till inbjudningar att hålla föredrag under våren. Jag tror det var hos

filosofen Cicero jag läste att vad man särskilt behöver på äldre dagar är ett bibliotek och en trädgård. Detta råd har jag tagit till mig. Sedan ett par år bor min fru och jag i ett litet samhälle nära havet någon mil norr om Ängelholm. Så trädgårdsarbete är något jag ska syssla med, och försöka tycka om. Vidare ska jag ägna mig åt motion och att vistas mycket ute i naturen. Mer tid finns också för två små barnbarn. Och så naturligtvis rikligt med tid att läsa många och tjocka böcker.

ANNA-KARIN LUNDELL

Vinn **bio**biljetter!

Läs tidningen och var med och tävla. Bland alla som svarar rätt drar vi vinnare som får ett presentkort på två biobiljetter vardera. Lycka till!

1. Hur stor andel av medarbetarna upplever att konflikter påverkar arbetsklimatet negativt, enligt arbetsmiljöundersökningen från 2015?
2. Varför kommer forskningsfartyget Skagerak inte att vara tillgängligt för forskning under 2019?
3. Varför är källsorteringen problematisk på Pedagogen?
4. Vilken akademi var förebild när Kungl. Vetenskapsakademien bildades?
5. Vad heter Gunnar Falkemarks nya bok?

Mejla ditt svar till gu-journalen@gu.se. Ange var du arbetar och din postadress så att vi kan skicka biobiljetterna om du vinner. Vi publicerar vinnarna i nästa nummer.

Vinnarna i förra numret: **Christian Bauer**, administratör, institutionen för kliniska vetenskaper, **Stina Högvik Hansson**, universitetsbibliotekarie, Ekonomiska biblioteket, **Ingrid Johansson**, forskningsingenjör, institutionen för kemi och molekylärbiologi

1. Initiativtagare till klimatuppropet är Julia Nordblad, Uppsala universitet. **2.** Besättningen på Skagerak vill inte jobba inom NOS eftersom de då halkar ur de svenska pensions- och försäkringssystemen. **3.** Det är kannrankan som en särskild sorts fladdermus använder som bostad och toalett. **4.** Paweł Machcewicz var en kort period chef över Europas största museum över andra världskriget. **5.** Sveriges första roman heter *Adalriks och Göthildas äventyr*.

Ny på jobbet

(ej adjungerade professorer, docenter eller seniora professorer)

Karolina Andersson är ny ekonomiadministratör på företagsekonomiska institutionen.

Bahareh Afshari är ny forskare i logik.

Christina Berg är ny professor i kostvetenskap.

Ulf Blossing är ny professor i pedagogik.

Thomas Erhag är ny professor i offentlig rätt.

Stina Ericsson är ny professor i svenska med inriktning mot språkvetenskap och interaktion.

Kajsa G Eriksson är ny professor i bild med inriktning konstnärlig gestaltning vid HDK.

Paul Gorbow är ny postdoktor i logik.

Maja Gunn är ny professor i konsthantverk med inriktning textil vid HDK.

Johan Gustafsson, Erik Malmqvist och Frans Svensson är nya universitetslektorer i praktisk filosofi.

Hanna Hallgren, poet och docent i genusvetenskap, är ny ledamot av Vetenskapsrådets kommitté för konstnärlig forskning.

Eva Jakobsson Ung är ny professor i omvårdnad.

Lotta Hasselblom Kvist är ny lektor i design vid HDK.

Helga Härenstam är ny universitetslektor i bild med inriktning konstnärlig gestaltning vid HDK.

Annica Kronsell är ny professor i samhällsvetenskapliga miljöstudier.

Ulrich Lange är ny professor i kulturvård, särskilt bebyggelsehistoria.

Allan Lidström är ny biträdande forskare i evidensbaserad forskning.

Kajsa Yang Hansen är ny professor i pedagogik.

Mattias Marklund är ny professor i teoretisk fysik.

Bill Noble är ny doktorand i datalingsvistik, knuten till Centrum för språkvetenskap och sannolikhetsstudier (CLASP).

Barbro Olsson är ny universitetsadjunkt i musikalisk gestaltning med inriktning alexanderterapeutik på Högskolan för scen och musik.

Carina Persson är ny ekonomiadministratör vid HDK.

Frauke Rohden är ny biträdande forskare i vetenskapsteori.

Monica Rosén, professor i pedagogik, är ny ledamot av Vetenskapsrådets utbildningsvetenskapliga kommitté.

Johan Söderman är ny professor i barn- och ungdomsvetenskap.

Kelly Trogdon är ny gästforskare i teoretisk filosofi på institutionen för filosofi, lingvistik och vetenskapsteori.

Maximilian Zachrau är ny doktorand i teoretisk filosofi.

Utmärkelser

Tommy Gärling,

professor i psykologi, seniorforskare vid institutionen för nationalekonomi med statistik samt Fellow of International Association of Applied Psychology, har av the International Association of Travel Behavior tilldelats the Life time achievement award för sitt och sina medarbetares mångåriga beteendevetenskapliga forskning om personresande.

Gabriella Sandstig, forskare på JMG, tilldelas årets pris från forskningsfonden för Carin Mannheimer

Minne. Priset möjliggör studier av riskkommunikation till 65-åringar och äldre. Prissumman på 50 000 kronor ska hon använda till en studie om vilken effekt olika slags rapporteringar har på äldres föreställningar och deras förmåga att hantera en kris.

Lärarlaget Kerstin Bartholdsson, David Karlsson och Louise Skoog, Förvaltningshögskolan, är mottagare av Samhällsvetenskapliga fakultetens pedagogiska pris 2018 för kursen *Politik och förvaltning i flernivåsystem*. Priset utgörs av 100 000 kronor i verksamhetsbidrag.

Jan Holmgren, professor i medicinsk mikrobiologi, är en av årets mottagare av Prince Mahidol's Award in Public Health. Han får priset för att ha lett utvecklingen av världens första effektiva drickbara koleravaccin och dessutom överfört teknologi så att vaccin kan tillverkas på plats i utvecklingsländer. Till sammans med årets andra pristagare, professor John Clemens, har han också visat att koleravaccin har potential att utrota kolera i u-länder.

– Det är världens största pris inom området global hälsa, och det är förstas oerhört hedrande att uppmärksammas på detta sätt, kommenterar Jan Holmgren.

Hélène Norder, adjungerad professor vid Sahlgrenska akademien, har fått det ryska MS Balayan-priset för sin forskning inom hepatit E i Ryssland. Bland annat har hon visat att det finns en speciell stam av hepa-

tit E typ 3 som sprids i Europa och även i Sverige som oftare ger kronisk hepatit.

– Det är en stor ära att få priset. Det är ett erkännande för det jag gjort, men det känns också som att jag nu måste leva upp till det, säger hon.

Peter Thomsen, chef för avdelningen för biomaterialvetenskap, är ny ledamot av Kungl. Ingenjörsvetenskapsakademien. Han forskar om osseointegrering av implantat i mänsklig vävnad och är grundare av Biomaterial Vinn Excellence Centre of Biomaterials and Cell Therapy.

Hela fem forskare vid GU tillhör den procent forskare i världen som är mest citerade, enligt analysföretaget Clarivate Analytics: **Kaj Blennow**, professor i klinisk neurokemi, **Joakim Larsson**, professor i miljöfarmakologi, **Henrik Nilsson**, docent i biologi, **Karl Swedberg**, seniorprofessor i medicin samt **Henrik Zetterberg**, professor i neurokemi. Joakim Larsson, som är föreståndare för det mångdisciplinära forskningscentrumet Centre for Antibiotic Resistance Research, är ny på listan.

Anslag

Morten Sager, forskare i vetenskapsteori, får drygt 4 miljoner kronor från Forte för projektet *Evidensbaserad forskning inom social omsorg*.

Centrum för etik, juridik och mental hälsa vid Göteborgs universitet får 15 miljoner kronor från forskningsrådet Forte till ett nytt forskningsprogram som ska arbeta med utveckling av evidens-

baserad praktik inom svensk rättspsykiatri. Forskningsledare är **Christian Munthe**, som är professor i praktisk filosofi.

Skolforskningsinstitutet har beviljat sju projekt bidrag till praktiktäna skolforskning, varav fyra är knutna till Utbildningsvetenskapliga fakulteten vid Göteborgs universitet. Sammantaget fördelas närmare 27 miljoner kronor till de sju projekten över en period på tre år.

GU är det lärosäte som beviljats mest forskningsmedel vid Vetenskapsrådets stora utlysning inom humaniora och samhällsvetenskap, drygt 156 miljoner kronor.

Det största bidraget, närmare 18 miljoner kronor, går till **Christina Thomsen Thörnqvist** för projektet *En lucka i vårt vetande: Den medeltida aristoteliska logiken 1240–1360*.

Sammanlagt 39 miljoner kronor går till följande projekt vid statsvetenskapliga institutionen: **Daniel Naurin: Ett oberoende rättsväsende under press? Uppbyggnad av en infrastruktur för multidisciplinär forskning om EU-domstolen**, **Andrej Kokkonen: Delade demokratier? Affektiv politisk polarisering i Europa**, **Olof Larsson: Regelbrott som hot mot internationellt kollektivt handlande**, **Anna Lührmann: Autokratier: Demokratins samtida utmaning**, **Anna Persson, docent: Idéernas makt: Nya perspektiv på staters kapacitet och tillhandahållandet av kollektiva nyttigheter i unga demokratier** samt **Jon Pierre: Styrning för kollektivt handlande; fallet antibiotikapolicy i Europa**

Institutionen för kulturvetenskaper får sammanlagt nära 27 miljoner kronor för följande projekt: **Mia Liinason:**

Globala transformationer. En forskningsmiljö om genus, sexualitet, transnationella gemenskaper och teknokulturella assemblage, **Astrid von Rosen: Expansion och mångfald: Digital kartläggning och analys av den utominstitutionella scenkonsten i Göteborg 1965–2000** samt **Staffan Lundén: Att hantera svåra kulturarv. En jämförande studie av Beninutställningar i Nigeria, Storbritannien, Tyskland och USA**. Nästan 18 miljoner tillfaller docent **Andrea Spehar** och forskningsmiljön *Refugee Migration and Cities: Social Institutions, Political Governance and Integration in Jordan, Turkey and Sweden* (SIPGI).

Även följande projekt får medel: **Mikael Baaz: Folkmord, "gendercide" och motstånd**, **Klas Rönnbäck: Omkastade eller persistenta rikedomar? Institutioner och ojämlikhet i rikedomar i en karibisk plantageekonomi, 1750-tal till 1917**, **Katarzyna Wojnicka: Europeiska papparrättsrörelser: diskurs och politik avseende (o)jämfällbarhet mellan könen**, **Helene Castenbrandt: Varför långtidssjuk-skrivning? Kontinuitet och förändring under 1900-talet**, **Andrea Castro: Konservativa sinnen: Litterära föreställningar och pressen i 1800-talets Latinamerika**, **Joel Duncan: Bilens poetik: Experimentell amerikansk poesi och dess teknologi**, **Christine Hansen: Föremål för kultur och vetenskap**, **Johan Järlehed: Språkets roll i segregations- och gentrifieringsprocesser: språkliga landskap i Göteborg**, **Johan Ling: Hällristningar och maritim interaktion i atlantiska Europa**, **Sebastian Lundmark: Ett projekt för utvecklandet av nya interventioner för att**

minska svarsbortfallet i frågeundersökningar bland invandrare, socialt utsatta grupper, och bland personer som bor i utanförskapsområden, **Anna Lührmann:** Autokrativering: Demokratins samtida utmaning, **Per-Erik Milam:** Föråltelsens gränser, **Anna Nordenstam:** Feministiska svenska tecknade serier som medium för politisk aktivism och kritik, **Oksana Shmulyar Gréen:** Var hör jag till och vilka bryr jag mig om? Upplevelser av mobilitet, omsorgsrelationer och tillhörighet bland barn till östeuropeiska EU arbetskraftsmigranter i Sverige, **Johan Söderberg:** Riskhantering i medborgarforskning: Icke-auktorisera missbruksbehandling med Ibogaine, **Nina Tahmasebi:** Mot automatiska metoder för att upptäcka språkförändring samt **Michelle Waldispühl:** Många sätt att stava rätt: Variation och språkkontakt i medeltida personnamn.

Malin Sveningsson, docent vid institutionen för journalistik, medier och kommunikation (JMG), har tillsammans med andra forskare fått 5,8 miljoner kronor i anslag till ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt om den svenska #metoo-rörelsen.

Sex forskare och två forskarskolor vid Göteborgs universitet får dela på cirka 54 miljoner kronor i 2018 års utdelning från Vetenskapsrådet inom utbildningsvetenskap. Projektbidrag: **Anne Dragemark Oscarson:** Att utveckla summativ bedömarkompetens: En longitudinell studie av språklärarstudenter och nyexaminerade språklärare, **Thomas Hillman:** Sociala dimensioner av kompetensutveckling i nätverkssamhällen, **Benjamin Knutsson,** Utbildning för hållbar utveckling i en ojämlik värld: Populationer, kunskap(er) och livs-

stilar, **Tommaso Milani:** Medborgar- och demokratifostran för vuxna nyanlända migranter? En policy-etnografisk studie av samhällsorientering i tre storstadskommuner, **Jakob Åsberg Johnels:** Att läsa av ansikten och ord hos skolbarn med och utan dyslexi, **Elisabet Öhrn:** Utbildning och integration av unga nyanlända på landsbygden. Dessutom ges drygt 10 miljoner kronor till en nationell forskarskola i bildpedagogik och slöjdpedagogik samt nästan 12 miljoner till en ämnesdidaktisk forskarskola om hållbar utveckling och klassrumsundervisning i mellanårens svenska, samhällsorienterande och naturorienterande ämnen.

Barbro Linderholm, docent i onkologi och adjungerad universitetslektor vid institutionen för kliniska vetenskaper, är medsökande för två av

de projekt som nyligen fick medel från Vetenskapsrådets utlysning inom klinisk behandlingsforskning. Totalt får de båda projekten cirka 35 miljoner kronor. Båda är breda forskningssamarbeten, som handlar om att förbättra behandlingen vid olika former av bröstcancer.

Följande GU-forskare har fått SSMF, Svenska sällskapet för medicinsk forsknings stora anslag: **Volkan Sayin** ska forska om tumörers ämnesomsättning i respons till oxidativ stress och förändringar i arvsmassan, **Helena Filipsson Nyström** ska forska om giftstrumapatienter, **Björn Redfors** ska studera varför vissa hjärtmuskulceller överlever vid akut hjärtinfarkt och **Johan Zelano** ska undersöka om det går att förutsäga förvärd epilepsi.

Cancerfonden delar ut när-

mare 630 miljoner till cancerforskning under nästa år. Av dessa går nästan hundra miljoner till Göteborgs universitet. Hjärnkirurgen **Asgeir Jakola** provar en ny behandlingsform för den aggressiva och elakartade hjärntumören glioblastom, och är en av forskarna som får ta del av satsningen.

Nya böcker

Kärlek och vänskap Vad är det för skillnad på förälskelse och kärlek? Vad är äkta vänskap och hur viktig är den? Boken är skriven av **Bengt Brülde**, professor i praktisk filosofi, och syftar till att hjälpa oss tänka klara-re över kärlek och vänskap.

Mamma hursomhelst Boken om hur det är att vara mamma rymmer både fakta och fiktion, skönlitterära texter, intervjuer och vetenskapliga artiklar. Det handlar om att vara en ensamstående mor, adoption, längtan efter barn, en vuxen dotters funderingar över den egna mamman och känslan av att vara otillräcklig.

Rättelse

I förra numrets artikel om Dawn Sanders står att konstverket i Pedagoggen föreställer gräset Stipa pennata. Det är missvisande eftersom konstverket föreställer ett frö och inte själva gräset. Vi beklagar felet.

Jonsereds herrgård

- intellektuellt centrum och mötesplats
samverkan • dialog • strategi • kreativitet • eftertanke

I vår: det banbrytande, yttrandefrihet, överlevnad, trasighet, demokrati, elit, artificiell intelligens och gränser
www.jonseredsherrgard.gu.se

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

GU Journalen

CHEFREDAKTÖR & ANSVARIG UTGIVARE
Allan Eriksson
031-786 10 21
allan.eriksson@gu.se

REDAKTÖR & STF ANSVARIG UTGIVARE
Eva Lundgren
031-786 10 81
eva.lundgren@gu.se

FOTOGRAF
Johan Wingborg
070-595 38 01
johan.wingborg@gu.se

LAYOUT
Anders Eurén
031-786 43 81
anders.euren@gu.se

Adress: GU Journalen, Göteborgs universitet Box 100, 405 30 Göteborg **E-post:** gu-journalen@gu.se **Internet:** gu-journalen.gu.se
Upplaga: 5 200 ex **ISSN:** 1402-9626 **Material:** För obeställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan.
Adressändring: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. **Tryckeri:** Billes Tryckeri AB

Nästa
nummer ute i
februari
God jul och gott
nytt år

ÖGONBLICKET

VAR: Borås konstmuseum.

VEM: Linda Sternö, universitetslektor i filmisk gestaltning, Akademin Valand.

NÄR: 22 november 2018.

Kort beskrivning:

Linda Sternö, initiativtagare till Barnfilmskolan och styrelsemedlem i Forum för visuell praktik, medverkade i ett symposium kring ett projekt med syftet att ge deltagarna möjlighet att utveckla den egna förmågan att kommunicera med bilder. Projektet är finansierat av Lars Tunbjörks Stiftelse. Seminariet avslutades med ett besök på Borås konstmuseum. Foto: Johan Wingborg